

ДРАМСКА БАШТИНА

Култ
насл
Срби

Драгомир Брзак

МИЛО ЗА ДРАГО

МУЗЕЈ ПОЗОРИШНЕ УМЕТНОСТИ СРБИЈЕ

МУЗЕЈ ПОЗОРИШНЕ УМЕТНОСТИ СРБИЈЕ

Библиотека
ДРАМСКА БАШТИНА

Коло 14, књига 3

ISBN 978-86-80629-73-5

Издавач
Музеј позоришне уметности Србије
Институција од националног значаја
11000 Београд, Господар Јевремова 19

Главни и одговорни уредник
Момчило Ковачевић, директор

Уредник едиције
Олџа Марковић

Приредио
Александар Пејчић

Лектура и коректура
Олџа Марковић

Припрема за штампу
Свејџозар Сџанкић

Штампа: Службени гласник, Београд

Тираж: 300 примерака

Штампање завршено: септембра 2014.

Драгомир Брзак

МИЛО ЗА ДРАГО

⟨комедија у пет чинова⟩

приредио:
Александар Пејчић

Београд 2014.

Драгомир Брзак

САДРЖАЈ

О издању Брзакових драма	8
Уводне напомене	9
<i>Мило за драго</i>	12
Критичке напомене	152
Посебне напомене	152
Извори	156
Попис илустрација	167
Речник	158

О ИЗДАЊУ БРЗАКОВИХ ДРАМА

Пред читаоцима је критичко издање драма Драгомира Брзака које до сад нису штампане. Једино је комедија *Мика ђрактѝиканѝ* објављена у периодичном издању Трговачке штампарије у едицији *Библиоѝеке за ѓрош* 1884. Међутим, сачувана је само прва и четврта свеска.

С обзиром на уређивачки концепт едиције *Драмска башѝина*, у издање није укључена Брзакова и Веселиновићева комедија *Ђидо*, као ни *Ивкова слава* коју је драматизовао са Стеваном Сремцем. У прошлом колу *Драмске башѝине* Станиша Војновић приредио је текст *Ивкове славе*, док је комедија *Ђидо* након 1908. године (Српска књижевна задруга) имала више различитих издања.

Драме су распоређене у пет књига по устаљеном уређивачком концепту Драмске баштине и разврстане према времену настанка.

Као основни текст за приређивање узети су сачувани рукописи похрањени у Архиву Народног позоришта и у фонду Рукописног одељења Матице српске.

Нажалост, нису сачувани ни плакати, изузев представе *Мика ђрактѝиканѝ*.

УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

Међу сачуваним рукописима Драгомира Брзака нема других редакција (више извора текста). С обзиром на мање текстолошке захвате, ради се о варијантама, а не редакцијама како их класификује текстологија. У варијанте не улазе ортографске разлике (граматичке, лексичке особености) осим уколико значајније не утичу на смисао. Такође не улазе, додуше ретке, грешке у писању кад је након прецртане речи, слова, дописан правилан облик. Већи број интервенција у комедијама *Мило за драго* и *Олуја* граничи се с редакцијом текста, нарочито у погледу прецртавања, тзв. штриховања редитеља и аутора. Међутим, те интервенције усмерене су превасходно на сажимање радње и битније не утичу на смисао и тумачење, али могу бити корисне за испитивање генезе дела о чему ће бити речи у студији о Брзаковим драмама. Варијанте су обележене бројем код промењене речи, синтагме, реченице или изостављене реченице и пописане у фуснотама ради прегледности, лакшег, бржег увида у захвате измена. При томе читалац може пажњу усмерити само на основни текст без упоређивања варијанти.

У речницима су забележене архаичне и мање познате речи, као и страни изрази и преводи с француског, немачког и латинског језика.

У преношењу различитих интервенција у аутографима коришћени су следећи текстолошки знаци:

[], угласта заграда за прецртана слова, речи, синтагме, реченице или стихове.

Кад је реч, синтагма или реченица замењена другим обликом, у фусноти је дат пређашњи облик у угластој загради без приређивачке напомене и без угласте заграде у основном тексту. Само је у посебним случајевима дат испред заграде минимални контекст.

Уколико је реч прецртана и није замењена другом или је дошло до преобликовања речи или реченице испред заграде стоји напомена *прецртано*, а у основном тексту налази се угласта заграда.

Уколико је већи део текста прецртан, а није утврђено да је реч о ауторској интервенцији, прецртан текст је задржан у основном и стављен у угласту заграду, а у фусноти је приређивачки коментар: *Штириховано*. То су случајеви с комедијама *Мило за драго* и *Мика йрактишканйй*. Уколико је доследно једна реч замењена другом, само се у фусноти наводи први случај уз приређивачев коментар: *Такође и у дружим рејликама*.

У случајевима кад је дошло до промене облика речи додавањем суфикса, у загради је само суфикс, нпр. јурну[ше]

< >, допуна приређивача, уметак приређивача у ауторов текст.

/ /, косим цртама, у овом случају, обележен је уметнут текст (ауторова интервенција).

[]. поништено прецртавање.

[xxx], овим се обележава прецртана непрочитана реч, синтагма или реченица.

Приређивачке напомене дате су курсивом. Овде се укључују и скраћенице/сигле за издање Трговачке штампарije (ТШ).

Текстолошки коментари (општи и посебни), извори текстова, речник, попис фотографија, факсимили рукописа и писмо Драгомира Брзака доносе се у апарату издања на крају. Такође уз сваку драму дати су посебни коментари, као и уводне напомене са текстолошким знацима.

МИЛО ЗА ДРАГО

«комедија у пет чинова»

Драгомир Брзак

«ЛИКОВИ»¹

Принцеза Маргарита

Кнез Фридрих Хохонбург, њен отац

Грофица Маргарита

Маршал двора гроф Валдхајм, њен отац

Доктор Вајнберг, дворски саветник

Штолен, управитељ купалишта „Бергенау“

Перген

Артенбург

Херцег од Бермингена, његов отац

Верденберг, барон, маршал двора Бермингена

Паж

Грета, собарица

Послужитељ

¹ *Списак лица је приређивачев.*

Први чин

Појава прва

Соба принцезина богајио намешћена. Са сћране ѓрозори. У дну велика врајиа. У једном ућлу велико оћледало с ноћама. Поред оћледала сћочић с ѓоћребним сћварима за ѓоалейу. Принцеза оћружена на одмарачу ѓрема ѓрозору. Грофица Марћарићиа сћоји код ѓрозора и ћледа најоље.

Принцеза

Јесу ли кола докторова још² у дворишту?

Грофица

Јесу, Светлости.

Принцеза

Гле, гле! Данашњи конзилијум траје необично дуго!

Грофица

Већ читава два сахата како је дворски саветник код Његове Светлости кнеза. Па како су у двору сви здрави, мора бити да се је какав претећи облак навукао на политичко небо Кнежевине Хелменштајн-хохенбуршке.

Принцеза

(Врћи ћлавом.)

Не верујем, Марго. Мора ће ту што друго³ бити. Додуше, мој светли родитељ у многим озбиљним питањима позива у помоћ природан и критички разум, док здрав разум, који се веома да-

² још [те]

³ [нечега другог]

леко простире иза тесногрудих појмова нашег престоничког живота⁴. Али сумњам да ће данас бити такав случај. Мени се и нехотице намеће мисао да се сада⁵ нешто кува, што се нас свију тиче. Додуше, немам још сигурних доказа, али, ипак –

Грофица

Ви нешто знате, Светлости?

Принцеза

Не знам ништа, драга Марго, но само нагађам. Уосталом, ја мислим да ћу ускоро са овим нагађањима бити начисто⁶. Ако ме моје слутње не варају, наша висока дипломација прави некакав рачун, али напамет⁷. Буди дакле стрпелива, и буди ми вазда искрена пријатељица и поуздана савезница, моја добра Марго, па ће се све лепо свршити.

Грофица

(Приђе принцези и пољуби је у руку.)

О, Светлости, ја сам најсрећнија када могу уз вас да будем⁸. Ја вам толико много дугујем за све пресветле доказе ваше милостиве пажње да вам се никада одужити не могу. Ваша светла мати, госпођа Кнегиња, мене је крстила; ја сам уз Вашу светлост одрасла и ништа друго од Бога не желим, но да покрај ваших ногу цео свој живот проведем.

Принцеза

Но, но, моја драга Марго. Ја сам потпуно уверена у твоје пријатељство. Нисам мислила да ти то пребацујем, Боже сачувај! Ти си

⁴ *Испуштен завршетак реченице.*

⁵ [данас]

⁶ *Инверзија.* [начисто бити]

⁷ Некакав рачун [без бирташа]

⁸ [бити]

моја другарица и пријатељица још из раног детињства; ми смо заједно одрасле, ми имамо и једнака имена, па ипак, драга Марго, доћи ће можда скоро тренутак када ће тебе од мене отргнути –

Грофица

(Живо.)

Никада, Светлости!

Принцеза

(Весело.)

А господин Рауфенберг?

Грофица

(Трѣне се уйлашен. Зајим молећим гласом.)

О, ја вас преклињем, Светлости, не спомињите ми име тога досадног –

Принцеза

(Прекида је весело.)

Лутка? Је ли, Марго? Имаш право, наш дворанин г. Рауфенберг доиста је најдосаднији лутак на овоме свету! []⁹ Али је тај најдосаднији лутак најбогатија партија у целој Кнежевини. []¹⁰ Твој отац гроф Валдхајм, а наш одлични дворски маршал, потпуно је, као што ми се чини, сагласан да те загњури у милијуне Рауфенбергове?

Грофица

(Тужно, уздишући.)

Јест, он је сагласан, штавише, он му је и реч дао.

⁹ *Прецирјано.* [то јест, ако уопште има таквих луткова!]

¹⁰ *Прецирјано.* [Он има право што много полаже на то опишљиво преимућство, које се, нажалост, тако јако цени и поштује]

Принцеца

Е, али ту имам и ја једну реч да речем. Зар ти ниси моја дворска госпођица? Истина, ја сам једна мала сићушна принцезица, која умире од дуга времена у овој мирној резиденцији. [Која редовно свакога дана ’ода по парку; зато – да не седи. И која по цео дан седи у овој ћелији; зато – да не ’ода. Која у тихим, мирисавим и благим ноћима □¹¹ уздише од дуга времена, али која је ипак прилична јогуница и самовољница и која може у извесним моментима да покаже два реда својих белих и јаких зубића]¹² Верујем да ради твоје удадбе или неудадбе неће кабинет дати оставку, али верујем и то да рачуне твога оца грофа Валдхајма нисам ја још потписала, и да их наш министар финансија неће без мога потписа исплатити.

Грофица

(Ойеј љуби руку принцезину.)

О, ја вам много, много благодарим, Светлости, на вашем милостивом заузимању за мене малу и незнатну.

Принцеца

(Милује је њо образу.)

Добро, добро, моја мала и незнатна имењакиња! Само немој да будеш сентиментална. Ти знаш да ја то не волим. Буди весела и срчана. Подигни главу у вис, па гледај слободно у углађену, намирисану и набреновану косицу сметенога г. Рауфенберга, који са својим водњикавим очима, с прчастим носићем и глушим изгледом није ни за кога није опасан, а најмање за грофицу Маргариту Валдхајмову, дворску госпођицу светле и брљиве принцезе Кнежевине Хелменштајн-хохенбуршке! [Збиља, кад споменух брљиву принцезу, хоћу нешто да ти кажем што ми баш сада паде на памет. Знаш ли на шта личи тај твој несуђени Рауфенберг? Он ми

¹¹ *Прецириано.* [пева ону црвену песму: “xxx” и]

¹² *Шириковано.*

личи на једну велику књигу повезану богатим и укусним корицама. Када ову књигу отвориш, наћи ћеш у њој само беле и празне листове. На овим листовима може свако који двору припада да пише своја мишљења тако дуго, докле други не дође да то обрише и друго шта запише! Ха-ха-ха! Је ли да је ово духовита идеја? Немој никоме да је повераваш, јер, ако се рашчује, могу ме још изабрати за члана ребенбершке академије! Ха-ха-ха!]¹³

«Појава друга»

Улази дворски Паж, поклони се и пријави.

Паж

Његово Превасходство дворски Саветник доктор Вајнберг, лични лекар Његове Светлости Кнеза моли Њену Светлост за милостиви пријем!

(Принцеза климну главом одговарајући. Паж се поклони и изађе.)

Принцеза

(Весело грофици.)

Аха! Сад ће почети конзултирање. Госпођице грофице, ако осећате ма најслабије симптоме инфлуенце, направите најљубазније лице, јер ћемо иначе обе морати да прогутамо /по/¹⁴ неколико прашкова антипирина!

¹³ *Шириховано.*

¹⁴ *Умејинушо изнад.*

Појава трећа

Доктор Вајнберг

(Улази, дубоко се поклони пред принцезом и пољуби је у руку.)

Молим моју милостиву принцезу за допуштење¹⁵ да јој пожелим добро јутро?

Принцеза

Добро јутро, драги г. докторе! Изволите!

(Покаже руком једну сиволицу одмах према њој. Доктор се поклони и седне.) Шта имате ново?

Доктор

Готово ничега што би заслуживало милостиву пажњу Ваше Светлости. Наша мирна и једнообразна престоница није ни налик на своје огромне и блиставе друге великих јевропских држава. Миран улични живот наше престонице поремети само регимента, која у њој гарнизонује када са својом изврсном бандом на челу изађе на вежбање¹⁶.

Принцеза

А како стоји с политичким небом наше високе дипломације?

Доктор

О, оно је тако ведро и светло, како се само пожелети може. Мала Кнежевина Хелменштајн-хохенбуршка није никада била златна јабука око које би се политички интереси јевропских велесица ломили. Наш је политички хоризонт врло скучен. А као што је вазда случај у микрокозму оваког малог државног организма и наш се је поглед према ускоме хоризонту нашега живота још

¹⁵ [дозволу] *Такође и у другим репликама.*

¹⁶ *Инверзија.* [на челу на вежбање изађе]

већма сузио! (*За све време свога љовора он ошћиро љледа љринцезу. Он је више љуџа хваџао љринцезу за руку, чему се је ова весело смешила.*) Али, милостива принцезо, ја нисам вама задовољан. (*Оџеџ је ухваџи за руку и замишљено ма'не љлавом.*) Хм-хм, нимало нисам вама задовољан. Било вам је немирно и мало притајено. Мора се што у погледу вашег здравља предузети. О томе сам подуже премишљао.

Принцеза

(*Весело смејући се, љледа ошћиро у докџора, а овај збуњено обара очи.*) Али, за име божје, ја сам потпуно здрава! Уверавам вас да ми баш ништа није. Чак, кад читав сахат на коњу седим, не осећам никаква умора.

Доктор

Често се човек лако превари о своме стању; ја то морам боље знати. Ви прецењујете ваше здравље и, ако се ништа не предузме, ви се одиста можете озбиљски разболети. Као што рекох, ја сам о томе премишљао. Ви морате ићи у купатило Бергенау. (*Принцеза весело намигну на љрофицу.*) Тамошња сумпоровита вода с гвожђем, затим потпун мир и покој, учиниће чудо од вас. Већ сам о томе разговарао с Његовом Светлошћу, вашим господином оцем (*Принцеза оџеџ климну на љрофицу.*) и он је изволео /бити/¹⁷ потпуно сагласан са мном. Ја јамчим за успех.

Принцеза

Што се тиче мира и покоја, тај ми није баш тако јако потребан, јер налазим да је живот преко лета овде /уопште/¹⁸ исувише миран. []¹⁹

¹⁷ *Умеџнуџо изнад.*

¹⁸ *Умеџнуџо изнад.*

¹⁹ *Прецрџано.* [Зими и којекако, бар има два-три дворска бала на којима се мало проведем, али лети сама себи личим на каквог старог пензијонара, који је овде нашао заветрине, да у идилском миру просања још оно неколико преосталих дана његовог турског живота, који је пун разних подвига за народ.]

Мени, дакле, драги г. докторе,²⁰ нимало није од потребе тај ваш рецепт, пун некаквих горких пилула, које се у медицини зову: мир и покој. Додуше, само путовање може ме мало разонодити, али зашто да морам ићи баш у Бергенау²¹? Мислим да се то купатило врло слабо походи.

Доктор

То баш и јесте, што ја желим, јер ће онда употреба воде имати свога дејства. Природа је у Бергенау дивна, а друштво је мало, али – одабрано; останимо дакле при њему. Ја ћу дати грофици разумљиве инструкције, односно дијете и живота вашег, јер ће се она о томе бринути. Све друго Његова ће Светлост наредити; ја само желим, да ви тамо што пре отпутујете.

Принцеза

(Весело заклина главом.)

Знате ли, господине докторе, да сте ви врло рђав дипломата?

Доктор

(Трѣне се, збуњено.)

Рђав дипломата – зашто рђав дипломата? Ја се бринем за ваше здравље и ту дипломација нема баш никаква посла.

Принцеза

Ви сте рђав дипломата, мој драги г. Докторе, зато што сте с вашим предлогом изашли на среду тако изненадно²². Требали сте мало да ме приправите на то. Ви врло добро знате да ја могу кад хоћу и самовољна да будем. Кад ја што себи у главу увртим, онда мора и мој господин отац да попусти.

²⁰ [Дакле, видите ли, драги докторе, да мени...]

²¹ *Инверзија*. [... баш у Бергенау ићи]

²² [онако што кажу: “с неба па у ребра”]

Доктор

(Ућлашено.)

Ах, ви то нећете учинити, милостива принцезо! Ви се нећете противити наредбама које се само на ваше добро односе. У противном случају, молим за опроштај²³ ако ауторитет вашег светлог оца у помоћ позовем.

Принцеза

(Све се већма смејаше забуну докѿоровој.)

Но, но, умирите се, сада нећу да будем самовољна и јогунаста. Покорићу се вашим добро смишљеним докторским наредбама, које се тичу мога драгоценог здравља. Пут у Бергенау донеће собом извесних промена у моме усамљеном²⁴ животу. Дакле ја пристајем.

Доктор

(Весело и с родитељском нежношћу ѿродрма руку ѿпринцезину.)

То је паметно, то је веома паметно! Ваш ће поштован отац бити потпуно задовољан²⁵, а ја сам већ унапред срећан кад помислим како ћете ми захвални бити кад се из купатила здрави и задовољни вратите. А сада ми допустите да се удалим.

Принцеза

Збогом, г. докторе. Молим вас да будете пажљиви у налазима када издате званичан билтен у службеним новинама о моме одласку у купатило, јер ће се иначе наши драги суграђани упрепастити када дознаду да се њихова увек здрава принцеза тако нагло и опасно поболела. *(Смеје се.)* Збогом, г. докторе.

(Докѿор се ѿклони и машући збуњено главом оде.)

²³ [извињење]

²⁴ [пензијонашком]

²⁵ *Инверзија.* [...потпуно задовољан бити]

 Појава четврта

Принцеза и Грофица.

Принцеза се завали у наслоњачу, ња се дубоко замисли.

Грофица

Врло сам захвална доктору за ово његово наређење. Радујем се што ћу Вашу Светлост пратити. У Бергенау мора дивно бити, и ми ћемо неколико дана у божанској природи прекрасно проживети.

(Принцеза је за време љовора усћала, ња неколико ѡренућака замисљено њо соби ходала. Заћим сћаде ѡред велико ољледало, и ољледаше се и не слушајући речи ѡрофицине. Око њених усана залејрша ѡдсмешљиви осмех.)

Принцеза

(Исћред ољледала.)

’Оди овамо, Марго! Стани крај мене! Тако. Одиста је истина да ми лично једна на другу и да је оправдано оно што нас почешће променују.

Грофица

(Ољледа се у ољледалу и врћи ѡлавом.)

Ја не налазим, Светлости. Моје лице нема никакве сличности с вашим.

Принцеза

Али зар ти ја нисам забранила да ми ласкаш? Ти си лепша од мене, и о томе више ни речи. Налазим да би нас још теже распознали кад би се подједнако чешљале. На пример, овако *(Узе са сћочића чешљеве и укоснице, ња сћаде ѡрофицу чешљајћи.)* да ти сачешљам те коврцаве увојке са чела – тако – да ти – чело – сасвим – слободно – остане. Истина, то је некаква данашња мода,

али ја се тих модерних журнала не придржавам. Ја сачешљам глатко моју косу, па је онда лепо позади наместим. Тако – (*Намешѿа јој неѿресѿано косу.*) – ето – видиш ли сада, кад би се ти чешљала (*Окреће ѓрофицу ѿред оѿледалом.*) овако као ја, место те глупе моде, нас би онда тешко распознали и ми би могли свакога преварити, нарочито онога који нас изближе не познаје и који је само наше фотографије видео.

Грофица

Али, Светлости – ја не појмим?

Принцеза

Ти ћеш већ појмити кад то покушамо.

Грофица

(*Уѿлашено.*)

Кад то покушамо? За име божје, милостива принцезо, каква би то дрскост била?! Како бих се смела усудити да тако што урадим! Шта би Његова Светлост казала! Уосталом, ја не разумем, зашто би и како –

Принцеза

(*Прекида је.*)

Ја ћу ти казати и ти ћеш разумети. Мој милостиви господин отац хоће у нечем да ме превари²⁶ и ја имам права да се так’им истим оружјем браним. Хоћу, дакле, да учиним употребу од тога мога права.

(*Зачу се један удар у врати.*)

²⁶ [...хоће у нечему да ми подвали]

 «Појава пета»

Паж

(Уђе унутра и њријави.)

Његово Превасходство, главни маршал двора, гроф Валдхајм моли Њену Светлост за милостив пријем.

Принцеза

(Махну ѓлавом, Паж изађе.)

Доктор је био овом гарда, сада долази твој отац као главна трупа. Али, мој ратни план већ је готов! *(Узе за руку грофицу, ња сѓиаде наред собе ѓрема врајцима.)*

Маршал

(Уђе, ња се дубоко и са ѓошиовањем ѓоклони.)

 Појава шеста

Принцеза, Грофица, Маршал.

Принцеза

(Чим је Маршал ушао и ѓоклонио се, живо ѓовика.)

Погледајте Маргариту, грофе Валдхајме! Је л' те да она са овом фризуром коју сам јој ја удесила много на ме личи?

Маршал

(Мало ѓребацујућим ѓласом.)

Ја то не налазим, Светлости! Моја ћерка стоји тако далеко иза своје светле господарице да о каквом упоређивању не може ни говора бити. *(Зайћим ѓоче сѓѓрожим ѓласом.)* А и она се неће никада усудити да Вашој Светлости у сличним²⁷ спољним мален-

²⁷ [подобним]

костима подражава и да ову шалу, коју сте јој ви допустили, преко прага ове собе напоље изнесе.

Принцеца

(Подигне љућшићо у вис главу и њркосећи рече за себе.)

То ћемо видети!

Маршал

Ја долазим по заповести милостивога Господара да се с Вашом Светлошћу споразумем о појединостима једне ствари, коју је његова Светлост закључила. Дворски Саветник доктор Вајнберг –

Принцеца

(Подруљљивим гласом ујада у реч.)

Налази да сам јако оболела. Он ми је препоручио мирно и тихо купатило Бергенау, да бих се у њему опоравила од шумног живота на нашем двору, на коме ни један дан није другоме налик и на коме сваки сахат доноси собом разне неочекиваности и изненађења!

Маршал

Сасвим тако! Радујем се што²⁸ је Ваша Светлост о томе већ извештена и што²⁹ сте мере, које се вашег здравља тичу, тако драговољно прихватили.

Принцеца

(За се.)

А чекај још мало!

Маршал

Његова Светлост изволела је наредити да ја лично милостиву принцезу пратим и да пазим да се мир, који је за ваше опоравља-

²⁸ [да]

²⁹ [да]

ње тако потребан, ничим не наруши. У исто доба Његова Светлост жели да ви у путу задржите најстрожи инкогнито под именом Грофице Рајнау. Камердинер Милер, једна собарица и два лакеја одређена су на службу ако Ваша Светлост што друго не нареди. Стан је већ поручен у хотелу „Белведер“.

Принцеза

Дакле, све је већ у реду сем једне најсићушније маленкости.

Маршал

А та би била? Ваша Светлост има само да заповеди, па ће се одмах према томе удесити распоред за путовање.

Принцеза

Није овде говор о распореду за путовање, мој драги грофе. Никада ми не би ни на ум пало да критикујем наредбе које је издао тако велики ауторитет у свима питањима церемонијала и етикеције, као ви што сте. (*Маршал се њоклони.*) Овде се ради само о томе да ли и ја уопште пристајем на ово путовање [или сам решена да и даље овде останем изложена шкодљивом утицају шумнога живота на ребенбершком двору.]³⁰

Маршал

(*Разгљорачи очи и ујлашено се њрже.*)

Ваш пристанак за путовање, Светлости? За путовање које је доктор ради вашег здравља препоручио и које је ваш господин отац одобрио? (*Мало се осмехну.*) Ваша Светлост изволева шалити се!

Принцеза

Ја се одиста не шалим, грофе. Доктор Вајнберг могао је да ми препоручи купатило Бергенау; мој је отац могао са бриге за моје тешко нарушено здравље то да одобри, али ви ћете ми допустити,

³⁰ *Штириховано.*

да за свако путовање /треба/³¹ имати и воље³², и ја сам тврдо решена да се одупрем так’им наредбама, које моју слободу скупљају. Еле, пре но што би на распоред путовања и мислили, добро би било да се претходно мојим пристанком осигурате, јер ја претпостављам да мој отац нема намере да ме у затвореним колима и под поузданом пратњом у Бергенау стражарно спроведе, што би у деветнаестом столећу мало чудновато изгледало.

Маршал

(Уйлашено и очајно.)

За име божје! Ваша Светлост може и да помисли – противљење противу највише заповести –

Принцеца

(Љуџијо.)

Противљење или не, мени је свеједно! Ви ме од малена познајете и знате да ја тврду главу имам! Али не плашите се, још се може све поправити. Ја ћу пристати да идем у Бергенау []³³, али само с погодбом³⁴ ако /и ви/³⁵ пристанете на неке моје захтеве, који се тичу овога путовања.

Маршал

(Одахнувши.)

Неке захтеве? Заповедајте, Светлости, и ако од мене зависи –

Принцеца

(Прекида га.)

Јесте, од вас зависи! *(Сјусџи се у наслоњачу и руком њозове Маршала да љрема њој месџо заузме.)* Дакле слушајте, моја по-

³¹ *Умејнуџо на левој марџини.*

³² [...за свако путовање ваља имати воље]

³³ *Прецрџано.* [трагичне сцене са већ и иначе шумнога двора ребебершкога отклониле се; ви, грофе Валдхајме, нећете остати у ужасној недоумици]

³⁴ [...само под условом] *Такође и у друџим реџликама.*

³⁵ *Умејнуџо на левој марџини*

годба или, као што дипломати веле, мој ултиматум, врло је јасна и одређена. Али пре свега ја бих хтела да вам, /представим/³⁶ неке своје ситне назоре који се односе на ову прекрасну идеју доктора Вајнберга о моме путовању.

(Маршал се њоклони.)

Принцеза

Нема сумње да сам ја јако оболела и да ће ми миран живот у Бергенау добро чинити. Па, иако ће ме мој инкогнито од досаде немирнога друштва штитити, може се ипак догодити – јер је у једном таком купатилу све могућно – да и друга која кнежевска личност исто као и ја инкогнито тамо дође, јер, шта знате, можда су тој личности исто као и мени, тишину и бљутаву воду купатила Бергенау препоручили. У томе случају биће врло тешко, а и противно дворским обичајима сакрити свој обострани инкогнито од радозналага света који на све мотри.

Маршал

(Све немирније.)

Сасвим тако. Сасвим тако!

Принцеза

Кад би, рецимо, та кнежевска личност била какав принц, какав принц, велим – узмимо за пример престолонаследника од Бертингена, кога Херцег, његов отац, као што свуда говоре, жели да ожени.

Маршал

(Повика ујрејашћен.)

Ваша Светлост зна? Каква индискреција? Зар је могуће да доктор –

³⁶ Уметинућо изнад.

Принцеца

(Прекида ља.)

Стојте! Не оптужујте доктора. Он је сиромах своју задаћу пре-
красно извршио и с великим талентом комедију играо. Не питајте
који је то несташни дух што ми је тајну високе дипломатије издао.
Ја знам да се овај пут у Бергенау тиче једнога састанка, коме смо
ми сироте принцезе изложене и који ми изгледа као нека вој-
ничка „смотре“, што није ни мало ласкаво по нас.

Маршал

(Збуњено.)

Али, Светлости, молим понизно, кад сте већ неким необјашњи-
вим начином сазнали, ствар је врло важна за два пресветла дома.
Од преке је потребе да се кнежевска господства упознају, да се
једно другоме допадну и приближе –

Принцеца

(Прекида ља.)

Сасвим је тако. То је врло важно, важније но све друге стран-
путице, па је баш тога ради³⁷ и потребна нужна припрема³⁸.

Маршал

(Очајно.)

О Боже, Боже, каква се несрећа може изродити са овак’е тајан-
ствене индискреције! Шта ће само на то рећи Његова Светлост³⁹!

Принцеца

Његова Светлост, мој отац, неће на то ништа рећи, јер неће ни-
шта дознати – разумејте ме, грофе Валдхајме, неће ништа дозна-
ти. Ја вам налажем да о овоме што сада говоримо и што угово-
римо никоме ни речи не кажете.

³⁷ *Инверзија.* [ради тога]

³⁸ [...и потребно нужно предуготовљење]

³⁹ [Шта ће само његова светлост на то рећи]

Маршал

(Очајно.)

Али како могу? Моја дужност –

Принцеца

(Прекида га.)

Чујте моје погодбе: ја ћу дакле путовати у Бергенау, да се тамо лично уверим да ли ће велеважна веза између Херцегства Бертингена и Кнежевства Хелменштајн-хохенбурга за обе стране бити од користи⁴⁰.

Маршал

(Весело.)

Хвала Богу!

Принцеца

Али да би се ово испитивање само с једне, и то моје, стране /могло/⁴¹ извршити, ја ћу престолонаследника Бертингеншког посматрати, а да се притом не изложим оној војничкој „смотри“.

Маршал

Ја одиста не појмим, Светлости.

Принцеца

Ствар је врло проста. Баш сам се сада уверила да је Маргарита доста налик на мене. Кад се овако почешља, као што се ја че-шљам и кад моје 'аљине обуче, онај, који је само моју фотографију видео, може се лако преварити.

Грофица

(Уирејашћено.)

За име божје, Светлости, каква мисао!

⁴⁰ [... од ползе бити]

⁴¹ *Умејнушо изнад.*

Маршал

(Ужаснуи.)

Не може бити да је то збиљска намера Ваше Светлости!

Принцеза

(Одлучно.)

Моја најозбиљнија намера! Ово је погодба за мој одлазак у Бергенау и ја вам дајем моју реч, чујте ме добро, грофе Валдхајме, моју кнежевску реч, као принцеза од Хелменштајн-хохенбурга да нећу ни за длаку од овога []⁴² одступити. [Пристаните, дакле, на њега и ја ћу путовати у Бергенау. Све припреме остављам вама, само моја пратња мора бити састављена од поузданих, мени ода-них послужитеља]⁴³ Кад у Бергенау дођемо, Марга ће играти моју улогу, а ја ћу бити грофица од Валдхајма. Не плашите се ништа, ја ћу моју пријатељицу потпуно природно представљати, јер је добро познајем. Ви ћете, мој драги грофе, са мношћом као са својом ћерком поступати, а ја вам обећавам да ћу бити покорно и послушно дете. Ви ћете свима послужитељима наредити шта треба у овак'ом случају да чине да се не би каква погрешка догодила. Преставите им ову размену као један каприц, један глуп каприц мој, ако хоћете, али вас чиним одговорним да се сви овом каприцу покоравају, па према њему и своје понашање удешавају. Његово Височанство престолонаследник од Бермингена појавиће се под ма каквим инкогнитом – и наравно да ће одмах потражити грофицу Рајнау. И баш овај инкогнито вас разрешује од свију ваших дужности. Он ће, дакле, Маргариту затећи. Он ће одмах своја посматрања отпочети и на моје велико задовољство добар лов наћи; дотле ћу и ја са своје стране своје студије урадити, а при томе нећу бити изложена оној протачкој и недостојној „смотри“, чему се никада не бих подвргла! Затим ћу се одлучити, да ли ћу и даље продужити ову игру, коју су висока господа дипломати приредили.

⁴² Прецрпано. [услова]

⁴³ Шириховано.

Маршал

(Покри лице рукама њешико уздишући.)

Грофица

(Пољуби принцезу у руку. Тужним гласом говори.)

О, ја вас преклињем, Светлости, ако сте икада пријатељства спрема мене осећали, не захтевајте од мене да так'у једну игру терам с једним страним принцем и с два владалачка двора! Помислите само на гнев Његове Светлости!

Принцеза

Тај ће гнев мене погодити. Ја примам сву одговорност на се. Ви ћете се сви мојој заповести покорити, јер је то моја заповест, коју сам изговорила и коју никада нећу опозвати!

Маршал

(Угушеним гласом.)

А ако је немогућно овој заповести покорити се?

Принцеза

(Одлучно.)

Онда је, мој драги грофе, дело бистре дипломације порушено пре но што су и темељ засновали! Јер, чујте ме добро, ако ви на моје погодбе без икаква изговора не пристанете и, ако се не постарате да их потпуно изведете⁴⁴, онда ћу ја упркос доктору изјавити да сам потпуно здрава и да је путовање у Бергенау излишно. А ако мој отац усхте да ме силом тамо оправи, у шта ја сумњам, или, ако се господин принц овде појави, ја ћу се према њему тако понашати да му више никада на ум неће пасти да 'амо дође. Ја вам дајем моју чврсту реч на то. А средства, која отуда потеку, биће хиљаду пута црња и гора но ово невино ратно лукавство које ми

⁴⁴ [... и ако се постарате да их потпуно не изведете]

осигурава потпуну слободу мога посматрања и мога избора. Не-мојте мислити да ћу ја ову моју одлуку да изменим. Дакле, или потпуно покоравање⁴⁵ мојој заповести, потпуно чување моје тајне или –

Маршал

(Тужно.)

Престаните, милостива принцезо, престаните! Видим да се покорити морам, јер би иначе моје противљење уништило важне интересе обојих владалачких кућа. Ваша ће се воља извршити, али вас преклињем да ме доцније код вашег господина оца заступате ако се отуда какве неповољности изроде.

Принцеза

Дајем вам своју⁴⁶ реч. Ви знате да ја вазда своју реч држим ако с поштеним људима посла имам. Дакле, најстроже чување тајне! Ви сте одговорни за сваког послужитеља. Али пре свега, никакав миг престолонаследнику; ја вам се заклињем да ћу сваку индискрецију љуто казнити.

Маршал

Само ће Ваша Светлост имати милост да ову несташну игру што пре доврши и да своја посматрања што скорије учини, тако исто и одговорност пред принцем на се прими.

Принцеза

Обећавам вам. *(Весело.)* Претпостављајући, ако принц тога достојан буде, у противном случају никаква одговорност неће потребна бити, јер, ако овај први састанак рђаво испадне, ми се више никада нећемо сусрести.

⁴⁵ [повиновање]

⁴⁶ [моју] Такође и у наредној реченици

Маршал

А сада ми допустите да се удаљим и наредбе за спрему издам. (Тужно.) О, Боже, Боже, каквој сте ме муци и бриги изложили! Ја се играм са својом⁴⁷ егзистенцијом, с поверењем мога високог господара, па ипак тако мора да буде да би се његова жеља испунила. Ако, то јест, ваша Светлост у последњем тренутку од опасне игре не одустане –

Принцеца

(Прекида га.)

Збогом, драги грофе! Идите и предузмите ваше припреме за путовање. Ја се ослањам на вас и надам се да ћемо се што скорије кренути за дражесни Бергенау. Јер доиста осећам⁴⁸ да је моје драгоцено здравље јако опало!

(Маршал се њоклони и њужан њогнуће главе оде.)

Појава седма

Прицеца и Грофица.

Грофица

(Жалосно.)

И, Ваша Светлост, збиља остаје при својој намери?

Принцеца

Наравно да остајем! Али не бој се, ти ћеш дивно представљати моју Светлост! Надам се, да ћеш ме добро подражавати и да ћеш ми пружити прилике да себе саму још боље познам.

⁴⁷ [мојом]

⁴⁸ [држим]

□⁴⁹

Грофица

После крајкоћ ћућања.)

Само не појмим, како је могла Ваша Светлост на овак'у мисао да дође?

Принцеза

Ах, ти би дакле желела да ја слепо у ову замку упаднем само да теби уштедим улогу једне принцезе? Зар ја немам права да за моје личне ствари употребим своју добру позицију исто тако као и мој отац за своје државничке послове? Ствар је дакле врло проста. Опомињеш ли се оне старе ђенералице Шварценау, која је прошле зиме овде била, оне прекрасне старе госпође која је имала особиту вољу све да зна и у све могуће и немогуће ствари своје прсте да умеша? Она ме је веома заволела и ми смо се дописивале. Министар Херцега од Бертингена њезин је стари пријатељ. Она ми је дакле пре краткога времена писала под печатом најдубље тајне о свима плановима који се тамо кују, извештавајући ме да ће се негде на сасвим неутралном земљишту, а под најстрожим инкогнитом удесити састанак. Кад ми је добри доктор изјавио своју бригу о моме порушеном здрављу, које је

⁴⁹ *Прецирјано.*

Грофица

Али ако Његово Височанство престолонаследник нађе да ја нисам пријатна и одрешита, што ће по свој прилици и бити због зебње и страха?

Принцеза

Буди мирна, тога неће бити. Ми ћемо то већ удесити. (*Несјашно.*) Но има нешто друго што ће много непријатније бити, а то је, ако се он у тебе заљуби!

Грофица

(*Збуњено, обарајући очи.*) За име божије, не говорите тако, Светлости! То је немогућно!]

сада боље но икада што је било и кад је са својим предлогом о путовању у купатило на среду изашао, ја сам одмах била начисто о целој дипломатској тајни мога и твога оца. Ти видиш, дакле, да је шеф моје полиције један обичан случај, али ме је он у овај мах добро послужио.

Грофица

Ваша је Светлост дакле озбиљно решена, да престолонаследника од Бертингена превари на начин, који он може за зло да прими и да ја – о, не смем на то ни да мислим – ваше место заузмем?

Принцеца

Сасвим озбиљно решена. [Не дам овој незгоди права да нас женске, које смо толико исто вредне као и они, преда се као турске паше на избор изводе]⁵⁰ Ако се ова веза осујети, рећи ће се доцније да ја нисам по његовом укусу, а, ако ствар обрнуто испадне, онда ћемо му тајно доша'нути да је преварен и изигран и он ће се у том случају добро чувати да о томе даље говори.

Грофица

То је све добро и лепо, Светлости, али о, Боже мој, у какав ћу положај ја запасти?

Принцеца

Зашто? Ваљда се бојиш да се престолонаследник у тебе смртно не заљуби? Шта ће г. Рауфенберг на то рећи?

Грофица

(Тужним гласом.)

О, Светлости, ја вас преклињем, не говорите ми о томе застрањеном и уображеном Рауфенбергу! Страшна је судбина што је он своје очи баш на ме бацио! [Мој му је отац, као што знате, и реч своју дао, јер ја немам никаква имања, а Рауфенберг је исувише

⁵⁰ *Штириховано.*

богат, али то не сме да буде. Не, не, то не сме да буде!]⁵¹ Ја молим Вашу Светлост да ме заштити од те несреће!

Принцеца

(Помилова образе грофичине.)

Но, но, видећемо; на сваки начин и ја ћу се ту нешто питати. Али о томе доцније док ја своје ствари не уредим. *(Прилази своје њисаћем сџољу.)* А сада, пошто сам те посветила пословима моје тајне полиције, хоћу да ти откријем моју последњу тајну упркос преклињању госпође Шварценау. *(Оћвара фиоку и вади једну малу књижицу.)* Погледај, ово је фотографија престолонаследника, који ће имати ту срећу да мене прегледа и да ми мараму свога избора добаца. Ову је слику ђенералица мени послала иако није, као што ми пише, верно погођена. *(Показује слику грофици.)* Видиш, ово ми се не допада! Не волим ту црну браду, која целу половину доњег лица покрива. Налазим да та одвратна мода одузима од лица сваки израз. Лепа уста не могу /добро/⁵² да се виде испод тако густих бркова, а ја на лепа уста много полажем. Држање му је сасвим дрвенасто, па онда велике еполете и набренована и нафризирана коса! Ја не волим дугу косу код људи, изгледа ми нешто женски или педантски – једном речи цео принц изгледа ми као лутка која је навијена тако, како ће најбоље да представи наду херцегства бертингеншког. [Чисто га већ видим као једног недотупавка како се спотиче од једне празне фразе на другу – или како се милостиво смеши, али одмах присебност изгуби чим му какву неочекивану примедбу учиним]⁵³ *(Весело.)* О, то ће ми неоцењено задовољство радити, што ћу овога укоченог, нафризираног и брадатог господина из потаје посматрати. Али ти унапред велим да се нећу моћи уздржати, ако му ти грубо не одговорим кад ти он какву милостиву речцу добаца.

⁵¹ *Шћириховано.*

⁵² *Умејћнућо изнад.*

⁵³ *Шћириховано.*

Грофица

(Јадикујући.)

О, Боже, Боже, то ће ужасно бити. Ја то нећу моћи учинити, ја ћу се одати!

Принцеза

(Зајивара слику у сџо.)

Тога се не бој, али ипак пази на се, јер ћу се иначе наљутити, а ја се надам да се ти више бојиш моје љутње него ли љутње наших очева. А сад хајд'мо у облачионицу да удесимо мало наше тоалете, јер хоћу пре ручка мало да се извезем. О, ове досадне променаде и ова лица, која већ унапред видим, данас ће ми врло пикантно изгледати, толико сам раздрагана комедијом коју ћемо одиграти. Наше женско лукавство тријумфоваће над великодушјем ове господе! Ваша Светлости, новопроизведена принцезо, *(Окреће се Маргарити, ња јој се дубоко њоклони.)* молим понизно да примите уверења о моме најдубљем поштовању!

(Грофица, која се у њрви мах збуни, њоклони се њо најсџрожем церемонијалу с нехойичним узвиком.)

Грофица

А – а – х!

Принцеза се весело насмеја, ња је дохваии руком око њаса и њовеве вратиима.

Завеса пада.

који ју је 'амо у купатило допратио. Те старе госпође чуде се да ћерка једног дворског маршала а пријатељица грофице Рајнау тако слабог васпитања има, па са странама, који јој ни представљени нису, у разговор ступа. Али ја, који ради мојих службених односа морам /о свакоме/⁵⁷ мало већма рачун да водим, ја сам са свим другог мишљења. Поверење је прва погодба моје званичне дужности. Лепо. Маршал је заведен у Готски алманах; његова ћерка, дворска госпођица, такођер је заведена, али нема нигде ни помена о каквој грофици Рајнау. Мени је одиста непојмљиво да један дворски маршал и једна дворска госпођица прате једну даму сумњивог имена. Према томе, најприродније је да ће ово бити какав (*Обрће се около и њише ѓовори.*) кнежевски инкогнито! Да, да, то је најприродније, али ће то остати закопано дубоко у срцу моме. Ја ћу се према овим странцима понашати на најпажљивији начин, али ћу им ипак тајним и нежним мигом открити да сам мало подигао тајанствену завесу, која их скрива. Ако су дакле моје претпоставке основане, они ми морају благодарни бити, а у своје време неће ни орден изостати!

Задовољно се смеши и окреће око себе. У дну њозорнице њојављују се Господин Перџен и Барон Арџенбурџ у фином цивилном оделу. Они се држе исџод руке, ѓледају око себе и нешџо њолако ѓворе. Покадишџо ѓрође ѓреко њозорнице њокоји шейџач сам и с мушким и женским друшџивом. Она два младића свакоѓа њажљиво њосмајрају. Шџолиџен их оѓази.

Штолтен

Аха, ова су два младића јутрос /'амо/⁵⁸ приспела. Мора бити да су врло одлични кавалери, судећи бар по њиховом изгледу и понашању. Ко зна, можда је и ово какав инкогнито?! Данас се свакојака чуда догађају. Дај да им се представим и да се с њима упознам! Ђаво не спава! (*Уџуџи се њима, ѓа их учџиво њоздрави.*)

⁵⁷ Умеџнуџо на левој марџини.

⁵⁸ Умеџнуџо изнад.

Појава друга

Господин Перген, Барон Артенбург /који ближе стиућају/⁵⁹ и Штолтен.

Штолтен

(Скида шешир и дубоко се клања.)

Молим господу за допуштење да им се /с/смет/⁶⁰ представити. Ја сам управитељ овога купатила Штолтен. Ако господи могу ма чиме на услузи бити, молим их да са мном по вољи располажу.

(Барон Артенбург и г. Перген ошћоздрављају га.)

Артенбург

Ми смо и без тога хтели да присвојимо себи ту част да вам се представимо. Сада вам пак благодаримо за вашу љубазност. Ја сам потпоручник барон Артенбург, а овај мој пријатељ и друг зове се господин Перген.

(Штолтен се ошћи йоклони.)

Перген

(Збуњено и неодлучно.)

Радујем се да се с вама упознам, господине!

Штолтен

Јесу ли господа још који пут долазила у Бергенау?

Артенбург

Не, господине Шмол –

Штолтен

(Појравља га.)

Штолтен!

⁵⁹ Уметинућо на левој маргини.

⁶⁰ Уметинућо изнад.

Артенбург

Пардон! Не, господине Штолтене. Ово је први пут што смо 'амо дошли, и морам вам признати да је купатило у Бергенау са својом дивном околином на ме и на мога пријатеља (*Лако се њоклони Пергену.*) врло пријатан утисак учинило. Је л' те, г. Пергене?

Перген

(*Нејресџано збуњено и неодлучно.*)

Да. Да. Врло пријатан утисак!

Штолтен

Имате право, г. Бароне. Околина је прекрасна; док је још мало боље проучите –

Артенбург

(*Прекида ља.*)

И ту ћемо од ваше љубазности употребу учинити. Замолићемо вас да приредите какву малу забаву у пољу, у дивном зеленилу, па ћемо се прекрасно провести.

Штолтен

(*Клања се.*)

С драге воље, господо, с драге воље!

Артенбург

Наравно да ћете претходно бити тако љубазни да нас с мало виђенијим гостима овога ⁶¹ купатила упознате. Је л' те, г. Пергене, да је то преко потребно^{62?}

Перген

(*Још више збуњен.*)

Па, наравно, разуме се да је потребно⁶³.

⁶¹ [xxx]

⁶² [... да је то неопходно нужно]

⁶³ [нужно]

Артенбург

(Весело.)

Знате, драги господине Штолтене, ми не можемо да речемо да смо баш болесни (*Смеје се и он и уйравийељ.*), али прошасте зиме били смо мало више заузети нашом службом а и силним забавама, па смо с тога дошли 'амо да се неко време одморимо и опоравимо.

Штолтен

(Смеје се.)

Знам. Знам. Млади људи – друштва –

Артенбург

(Смеје се.)

Баш сте ви неки ђаво, г. Штолтене! Тхе, забога, кад се неће у овим годинама, ја кад ће се! Знате, ја још и којекако, али мој пријатељ г. Перген –

Перген

(Трѣне се уйлашено и збуњено.)

Али, молим –

Артенбург

Но, но, не мислим ја на рђаве ствари! Боже сачувај! (*Погледа значајно у Перѣна.*) Јест, јест да се одморимо и опоравимо, драги г. Штолтене. Али немојте мислити да ми идемо⁶⁴ на то да се затворимо између четири зида. Напротив. Стога сам вас малочас и умолио да нас с виђенијим гостима купатила упознате.

Штолтен

(Поклони се.)

Мени је особито мило што вам и у том погледу могу бити на руци⁶⁵. (*Окреће љаву унаоколо.*) Као што видите, шетница је

⁶⁴ *Прецрѣано.* [мислимо]

⁶⁵ *Инверзија.* [... могу на руци бити]

готово пуна гостију. (*Арѿенбург̄ се радознало*⁶⁶ *свуда окреће, Пер̄ген збуњено и усѿежући се.*) Болесници су већ попили прописни број чаша минералне воде и сада уживају по сеновитим стазама нашега лепог парка. Оно је онамо – видите онога малог дежмекастог господина – тајни саветник Мајерсберг, одличан господин, само мало постар за своју лепу, младу госпођу, која покрај њега корача, забављајући се с оним младим кавалџером крај себе, сином једнога богатог фабриканта из Берлина. Онај што се баш сад јавља саветнику, то је пензијоновани пуковник Фалкенсберг, а оне две даме с њиме, то су његове ћерке, две несрављено миле госпођице, које би се врло радо удале. (*Шѿолѿен и Арѿенбург смеју се, а Пер̄ген обара очи.*) А оно, господо, оно су најотменији гости овога друштва који су тек јуче дошли. Ено нам се баш сада приближују. Онај стари отмени господин, пун достојанства и поштовања, зове се гроф Валдхајм.

Артенбург

(*Изг̀овори.*)

А-а-а!

(*И исѿишјујућим ѿзледима мераше г̀рофа и даме. Пер̄ген се уѿлашено ѿрже и обори очи.*)

Штолтен

(*Продужаваше.*)

Главни дворски маршал на Кнежевском двору у Хелменштајн-хохенбургу, дама коју он води зове се грофица Рајнау, а она друга покрај њих, то је ћерка грофова, дворска госпођица у Хелменштајну. За грофицу Рајнау веле, да је удовица.

(*За време г̀овора Шѿолѿеновог̄ ѿјави се у дну бине Маршал с Марг̀аришом и ѿринцезом. Маршал је водио Марг̀аришју исѿод руке и нешио с њоме разг̀оварао. Принцеза је ишла ѿкрај њих и*

⁶⁶ [љубопитљиво]

свуда наоколо гледала. Док су они лагано преко бање прелазили, принцеза је оштро погледала у Артенбургa и Пергена. Кад су били сјрам Штолићена, овај им се с поштовањем јави, штио и Артенбург и Перген учинише. Маршал је достојанствено на по-здрав одговорио. Маргарити се лако поклати а принцеза весело заклати главом. Кад су их већ мимошли, принцеза се два-три пута окрете њима.)

Артенбург

(Гледајући за њима.)

Дакле, тај господин зове се гроф Валдхајм и он је дворски маршал на двору у Регенбергу?

Штолтен

Јесте, г. Бароне. Један човек пун такта и достојанства. Ја сам имао част да му се јуче представим.

Артенбург

Доиста достојанствен човек. Јесте ли и ви приметили г. Пергене?

Перген

(Не дижући очи, збуњено.)

Да. Да. Опазио сам. *(Уздихне.)*

Штолтен

Молим господу за извињење. Рад сам да учиним подворење г. грофу Валдхајму и да се известим о здрављу грофице Рајнау, која је доста озбиљно болесна. Доцније стојим вам на служби. *(Клања се учтиво младићима.)*

Артенбург

О, молимо, молимо! Изволите само. Вама у дужност спада да се бринете о благостању ваших поданика, а особито још тако угледних поданика. И ми ћемо још мало да прошврљамо. *(Клањају се Штолићену, овај одлази за грофом.)*

Артенбург

(Узима њод руку Перџена.)

Сад храбро, пријатељу! Коцка је бачена! Непријатељ је ту! Хајд'мо да се спремимо за напад и да се наоружамо! *(Одлазе на њројивну сѡрану.)*

Мала ѡауза.

За ѡо време ѡједини ѡсѡи ѡрелазе ѡреко бине. Ван ѡзорнице чују се лаџани звуци музике, која свира један валцер.

Појава трећа

Улази ѡринцеца с Марџариѡом исѡод руке, за њима мало ѡодаље Маршал са Шѡолѡиѡном у живом разѡвору.

Принцеца

(Мало ѡриѡајеним ѡласом, ѡледајући око себе.) Он је ту, Марго! Он је ту! Је си ли видела она два господина који су разговарали с управитељем купатила?

Грофица

Нисам. Ја сам тако збуњена, кад на моју улогу помислим да не смем никуд ни да погледам.

Принцеца

Но, дакле, веруј ми да је један од ова два господина наследни принц од Бертингена. Она иста одвратна подсечена брада, она нафризирана коса и круто држање. О, то ми сада још грђе изгледа, но што сам мислила. Поред тога једи ме што тај г. принц даје тако дуго на се чекати; изгледа као да није баш тако радознао. Поред тога је и неучтив, драга Марго. Стога што је за један степен виши у кнежевском рангу, изгледа као да мисли да једна принцеца од Хелменштајн-хохенбурга мора стрпљиво чекати док се он умилостиви да своје испитујуће око на њу баци. Али чекај, чекај само!

Грофица

Боже, Боже, баш је моја судбина тешка!

Принцеца

Буди мирна и играј добро своју⁶⁷ улогу, драга Марго, а ја ти за твоје пријатељство обричем заштиту противу г. Рауфенберга. Ја сам ту да на све пазим, али право да ти кажем, изгледа ми као да ће дипломатски чланови наше господе оцева у воду пропасти.

Грофица

(Ужаснуџа.)

Али ја вас молим, Светлости, не изричите тако рано вашу пресуду; прво испитајте, па –

Принцеца

(Прекида је.)

Наравно, да ћу да испитам, зато сам 'амо и дошла. Овај великодушни и дрвенасти принц и не сања како ћу ја њега да испитујем! [Али ти унапред кажем, ако ми речеш само једну реч у његову корист, ја ћу дићи руке од тебе и предаћу те заљубљеном г. Рауфенбергу на милост и немилост.]⁶⁸ А, гле! Мал' не заборавих! Јеси ли онога другог видела? Онај други, по свој прилици његов ађутант, изгледа ми много, много боље; нема ни оне одвратне браде. Шта желиш, то би било нешто за тебе, Марго?

Грофица

О, Светлости, ја вас молим не шалите се са мном. Та ја већ и иначе доста трпим!

Принцеца

Но, но, ја само мислим. Ти опет одмах примаш за готово. А сад хајдемо у нашу ћелију на одмор. *(Озбиљно.)* Ти знаш, Марго, да је моје здравље јако, јако порушено!

Хваџа је исцод руке и лажано одлази. Маршал који је џамо-амо са Шџолићеном у разгвору ходао џолази за њима.

Завеса пада.

⁶⁷ [твоју]

⁶⁸ Шџриховано.

Промена

Појава прва

Салон у хошелу, лепо намешћен. Лево и десно собе за принцезу и Марџаришу.

Маршал Валдхајм

(Улази у салон замишљен.)

Дакле, комедија је већ почела, још мало па ће, можда, и трагедија наступити. Ја, толикогодишњи маршал двора Хелменштајн-хенбуршког, ја, лични пријатељ Његове Светлости, ја, његов најискренији повереник, ја сам проневерио поверење мога господара и ето ставио се на службу детињастом расположењу наше принцезе. Али шта сам могао друго и да учиним? Да нисам пристао на ову тренутну ђуд принцезину, она би одбила сваки могући покушај за зближење с престолонаследником Бертингеншким и тиме би уништила најискреније жеље мога господара да се ороди с Херцегом []⁶⁹ Не само што је мој господар из детињства пријатељ са Херцегом, но и њиховни државни интереси неодложно захтевају ову везу између Кнежевине и Херцештва. Ја сам, дакле, морао да се покорим овој детињастој игри принцезиној, само да би се толикогодишња жеља мога господара испунила. Трудићу се свима силама да се оствари та жеља мога господара, а давно су казали паметни људи да „циљ освештава средство“. Додуше, мени би много милије било да се за испуњење тих жеља није овако клизави пут изабрао, али ја ћу се сваког могућег тренутка обраћати принцези с молбом да се окане ове детињасте комедије и да се Његовом Височанству принцу у својој правој боји покаже. Да, да, ја ћу то чинити и она ће најзад морати да попусти.

⁶⁹ *Прецирђано.* [од Бертингена]

(Чује се један удар у вратица. Дворски послужитељ улази унутра и предаје Маршалу једну картицу.)

Маршал

(Чити картицу.)

Барон Артенбург! О, радујем се што ћу га видети. Нека изволи господин унутра!

(Послужитељ отвара широм вратица. Барон Артенбург улази у собу. Служитељ му се клања, за њим затвара вратица, клања се и излази.)

Појава друга

Артенбург и Маршал

Артенбург

(Поздравља маршала с поштовањем.)

Молим за допуштење да се вашој екселенцији представим. Ја сам потпоручник барон Артенбург, ађутант Његовог Височанства престолонаследника од Бертингена, који се овде под именом „господин Перген“ у најстрожем инкогниту налази. Мислим да Вашој Екселенцији нису потребна никаква ближа опредељења о доласку и инкогниту мога милостивог господара.

Маршал

(Тојло се рукује с бароном.)

Ја сам неописано радостан да се са вама упознам, драги Бароне. Између нас није потребан никакав ближи споразум. Ви знате да се наша светла принцеза овде налази под именом грофице Рајнау. Ја ћу је одмах о доласку Његовог Височанства извести. Њена Светлост биће усхићена да се лично упозна с принцом. Што се нас тиче, мој драги бароне, ми ћемо без сумње ујединити наше наде

да ово лично познанство уроди добрим плодом за оба Кнежевска двора. */(За се.)* Ох, Боже, Боже, ти ми буди милостив!⁷⁰

Артенбург

(Мало збуњено.)

Драги господине, принц ће одмах учинити своје подворење, чим њена Светлост саизволи да га прими. Али – *(Мало се усмјеже.)* али допустите ми претходно да вас учиним пажљивим на једну околност. И покрај свога високог положаја, принц је прилично срамежљив, а у присуству страних, које не познаје, готово збуњен и плашљив. Можда би било добро да ви Њену Светлост пажљиво и поверљиво о томе известите, јер би она иначе могла добити рђав појам о принчевом понашању.

Маршал

Будите без бриге, ја ћу принцезу приуговорити. *(Збуњено и усмјежући се.)* Али – и ја морам – вама – да приметим, да је и Њена Светлост принцеза – мало плашљива и повучена у – опхођењу са страним лицима. *(Брзо.)* Верујте, она се обично при првом састанку озбиљно збуни! □⁷¹

Артенбург

(Гледа га зачуђено.)

А ми смо, напротив, на двору много слушали о живахном духу и неисцрпним вицевицама Њене Светлости Принцезе.

Маршал

(Збуњено и ошмежући.)

Оно – истина – *(За се.)* Шта ћу сад? *(Гласно.)* Јест, јест. *(Смештећи се.)* Па да, ви имате право, сасвим је тако, па наравно, сасвим је тако. О, принцеза има сва преимућства једне високоизображене

⁷⁰ Умешинушо, на левој маргини.

⁷¹ Прецрпано. *[(За се) А то баш није истина.]*

кнежевске даме; али ја вам говорим само о првом састанку где је човек одиста увек мало збуњен и затегнут, а особито још у овак'ом случају као што је овај наш, та је збуњеност тим природнија и оправданија. (*За се, одахнувши.*) Ох, једва се извукох!

Артенбург

Ви имате потпуно право. Врло је природно да њихова господства у први мах буду мало хладнија⁷² како би доцније у себи праведнију одлуку створити могла. Сад стоји до нас⁷³, екселенцијо, да ову природну хладноћу мало загрејемо и да их нашим живим говором и веселим понашањем мало ослободимо. Ја одох, екселенцијо, да известим Његово Височанство да је светла принцеза вољна да га прими.

Маршал

(*Праћи за до враћи.*)

Молим, молим, драги г. Бароне. Ја ћу јавити њеној Светлости, па ћу онда доћи к вама да Његово Височанство позовем. (*Ойрашиа се са Аршенбургом, који одлази.*)

Појава трећа

Маршал

(*Сам, замишљено хода по соби.*)

Да. Да. Тако је! Право каже овај добри и ваљани човек. Треба да их загрејемо и ослободимо. Наравно, он не познаје чудновате ћуди Њене Светлости, па зато тако и говори, а да их познаје, као ја, јадник, који сада на две ватре гори, он би сасвим друкчије говорио. Принцеза сметена и збуњена! О-хо, мој драги Бароне, не

⁷² *Инверзија.* [... мало хладнија буду]

⁷³ *Инверзија.* [Сад до нас стоји...]

би се она ни пред Кнезом⁷⁴ Бизмарком збунила! Али, сада мора да се околиши, а моја сирота Марго највише ће страдати⁷⁵. []⁷⁶ (*Прилази лево вратиима, куца у њих и виче.*) Марго, јеси ли готова? Марго?!

Маргарита

(*Изнућира одговара.*)

Одмах, оче!

Маршал

Сирото дете! Шта је сада чека!

«Појава четврта»

(*Марџаријџа и Маршал.*)

Марџаријџа излази из своје собе.

Маргарита

Шта заповедате, оче?

Маршал

Иди, одмах јави Светлој принцези да имам нешто важно да јој саопштим.

Маргарита

Одмах ћу јавити, оче. (*Прилази десним вратиима њолако их оћивара и улази у њих.*)

⁷⁴ [канцеларом]

⁷⁵ [... највећу ће фугу извући]

⁷⁶ *Прецирјано.* [Међутим, удрубили смо у чанак, па сад нам ваља кусати]

 «Појава пета»

«Без Маргаритице.»

Маршал

Тако, принцеза сигурно и не зна да је њен ђувегија већ овде. Али ја ћу ипак покушати да је бар у последњем часу одвратим од њених комедија, које могу најжалоснијих резултата имати.

Десна се враћа ошварују, улази принцеза, за њом Маргаритица. Маршал јој се дубоко поклони.

 Појава шеста

Принцеза, Маршал, Грофица.

Маршал

Принц је овде, Светлости. Баш је сада код мене био његов ађутант барон Артенбург –

Принцеза

(Прекида га.)

Младић с малим брчићима и кратко подсеченом косом. *(Смеје се.)* Он ме живо подсећа на војнике Хенриха III! □⁷⁷

Маршал

(Зачуђено.)

Зар га ви познајете?

Принцеза

Па наравно. Господа су нас јутрос на шеталишту оштро мерила. Ви сте, драги оче, били и сувише заузети вашим дипломатским достојанством, па нисте никога ни гледали. Дакле, ви видите како

⁷⁷ *Прецизиано.* [Штета, што носи ово садање гадно одело]

је мој двогуби инкогнито од велике важности, јер би нас иначе пре-
духитрили. Ја познајем и принца. То је један брадат, укочен госпо-
дин. Добро би учинио кад би се на свога ађутанта угледао, али ипак
можда не греши, што је половину свога лица брадом сакрио.

Маршал

Његово Височанство моли за допуштење да Вашој Светлости
своје подворење учини. Узимам слободу да један учтиви предлог
учиним, а тај је, да се престолонаследник одмах сада прими и да се
господа на ручак позову, како би се зближење ускорило.

Принцеца

(Зайресе џлавом.)

То би било исувише брзо! *(Слеже раменима.)* Али, најзад, нека
буде. Веле да се при ручку може човек најбоље да позна. Позо-
вите их, дакле, драги оче, ако њена Светлост, милостива прин-
цеца нема ништа противу тога. *(Говорећи ово, она се церемо-
нијално њоклони ѓрофици Марѓарити.)*

Маршал

Ја још једном молим Вашу Светлост да о озбиљности овога свога
корака промисли. Нажалост, и ја сам пристао да потпомажем
вашу игру и да тиме можда на пут станем најмилијим жељама
мога господара. Помислите само шта то значи навући гнев Ње-
гове Светлости на вас, на мене и на Маргариту! Још има времена;
гости не знају ко сте ви, јер још нико није био представљен гро-
фици Рајнау, па, ако ви сада принца дочекате, онда ће опет цела
ствар поћи својим правилним током.

Принцеца

(Љуџишио.)

Ја сам вам изнела моје погодбе, грофе Валдхајме, пре но што смо
се на пут кренули, па мислим да је сада излишно свако даље
објашњење. Али – ја вас не могу ни на шта присилити. Дакле, ако

нећете да ми дате могућности да моја посматрања /у потаји/⁷⁸ радим, а ви идите принцу, па му кажите да не могу примити⁷⁹ Његово Височанство. Затим припремите све како би се првим возом кући могли вратити⁸⁰.

Маршал

(Ужаснути.)

За име божје, Светлости, шта вам сада на ум пада?! Какав би то свршетак био!

Принцеза

Е, онда ни речи више! Али вам још нешто морам рећи; ја ћу очи добро отворити! Ви знате да је тешко мене преварити. Чим опазим⁸¹ да сте ви дискрецију повредили и да сте принцу ма најмањи знак о овој превари дали; чим опазим да он зна ко сам ја, онда ћу с њиме тако поступати како није још ни једна принцеза с једним принцем поступала.

Маршал

(Озбиљно и свечано.)

Ја сам Вашој Светлости моју реч дао и ја ћу је држати догод ме ви моје задане речи не ослободите. Али, ипак имам још једну молбу, једну важну молбу на вас.

Принцеза

(Благо.)

Говорите, грофе Валдхајме. Искључујући мој инкогнито, сваку ћу вам жељу испунити.

⁷⁸ Уметинутио изнад.

⁷⁹ [... да примим]

⁸⁰ Инверзија. [вратити могли]

⁸¹ [приметим]

Маршал

(Поклони се.)

Благодарећи вам, Светлости, за готовост, којом се мојој молби одзивате, ја вас молим да ми обећате да ћете ваша проматрања у најкраћем времену довршити. Вашем оштром оку то ће лако ићи. Ако наћете да је принц достојан ваше пажње, онда збаците копрену која вас покрива, а ствар представите као једну шалу, једно тренутно расположење ваше, тада ће се све лепо и весело свршити, а ја и Марго бићемо ослобођени сваке одговорности. А ако наћете, у што ја потпуно сумњам, да Његово Височанство није заслужно ваше милости, онда наредите да одмах ма под каквим изговором одавде отпутујемо. Свако даље објашњење може се доцније писмено учинити, у коме случају по свој прилици неће нико ни дознати о овој промени ваше улоге.

Принцеза

Лепо⁸² грофе Валдхајме, ја вам то обећавам. [Сама ћу себи издати врло жалосно сведочанство ако за моје решење устребама много времена. Ако дозволим да принц мој витез⁸³ постане, у шта нисам баш тако сигурна као ви, онда ћу ја сама целу ствар разјаснити и одговорност на себе примити; а ако тога не буде, онда ћемо ми једнога лепога дана ма услед какве вести од куће одавде ишчезнути, то јест, ако Његово Височанство пре нас не побегне]⁸⁴

Маршал

Дакле,⁸⁵ Светлости, ја идем сада принцу /који станује у овој истој гостионици/⁸⁶ да га овамо допратим, а уверен сам да ће Ваша Светлост реч држати. *(Поклони се и оде.)*

⁸² [Добро]

⁸³ [ритер]

⁸⁴ *Ширховано.*

⁸⁵ [Добро]

⁸⁶ *Умейнујо, на левој маргини.*

Појава седма

Принцеза и Грофица

Грофица

(Уздихући.)

Дакле, мора да буде! О, Светлости, до сада сте се ви уверили о мојој верности и преданости, а ово је још један доказ више. Када бих ја одиста била принцеза и када би појава принчева требала да буде од пресуднога значаја за мој будући живот, моје срце не би немирније лупало но сада; изгледа ми, као да ће он у мојим очима истину прочитати.

Принцеза

(Помилова је њо образима.)

Буди мирна, Марго. Неће он у твојим очима ништа прочитати. Он ће тебе без сваке сумње за принцезу држати, а ако изгубиш одважност, онда само помисли на господина Рауфенберга.

Грофица

(Осмехну се.)

Ваша ме Светлост гони из једног ужаса у други.

Принцеза

Једина је опасност та, ако се ти у лепога принца заљубиш и њега од мене отуђиш.

Грофица

(Очајно.)

Ох, ја преклињем Вашу Светлост свима светињама овога света да не тера са мном так'у шалу. Са ужасом помишљам на ће се принц баш од мене уплашити и да ће се ради ове промене разочарати. То би била за ме права несрећа и ја бих себи целога живота за то пребацивала.

Принцеца

Е, онда мораш с њиме мало да кокетујеш да би га привукла. Уосталом, ја те уверавам да ти га нећу уступити ако ми се допадне, и ја ћу вас још за времена раставити. Чујеш ли? Врата се од предсобља отварају. Ето њега! Подигни главу у вис, развучи усне у осмејак, а твоје срце наоружај оклопом како ни један љубавни поглед не би могао у њега продрети. *(Док је ово љоворила, она љрићишићије љрофицу у једну наслоњачу, ља сћиаде иза ње љледајући у врати.)*

«Појава осма»

«Маршал, Перџен, Арџенбургџ и љређаишњи.»

Гроф Валдхајм оћвори широм вратиа и љроћусћи унућра Перџена и Арџенбургџа. Принцеца и Арџенбургџ, сћиућајући у назад, љоклонише се дубоко и љо најсћирожем церемонијалу.

Перген

(Засћиа за љренућиак збуњено, заћим љриће љрофици, ља се дубоко љоклони.) Сматрам се за срећнога што ми је овај повољан случај пружио прилику да Вашу Светлост поздравим.

Грофица

(Такође клањајући се и љољледајући у љпринцецу љреклињућим љољледом.) Ваше је Височанство врло љубазно *(Зачим љоказа руком једну наслоњачу љреко од њене наслоњаче. Перџен седе.)*

Перген

(Нећресћано збуњено и љлаишљиво.)

Као што изгледа, живот је овде врло скучен. Ми смо тек јутрос дошли, па морамо по савету лекара сасвим повучено да живимо.

Мала љауза.

Перген

(Дубоко уздахнувши.)

Изгледа да ће време лепо остати; при рђавом времену мора бити да је овде прилично досадно.

Ойејѝ мала ѝауза.

Грофица

Баш пред наш полазак јако је киша падала. Зато и има изгледа да ће време сада лепо бити.

Перген

Да. Да. Многа киша и усевиμα шкоди.

Грофица

Мислите?

Принцеза

(За се.)

Ово је исувише! Она врло неспретно игра моју улогу!

Перген

Сасвим сигурно. Од многе влаге усеви иструле у земљи.

Грофица

Тако?!

Перген

Наравно.

Принцеза

(За се.)

Све којешта. С црњега на горе.

(Присѝуѝи корак ближе. Грофица је ѝоѝледа.)

Грофица

Ах, ја заборавих! Ваше Височанство већ познаје грофа Валдхајма, а ово је његова ћерка, моја пријатељица.

Принцеца

(Учини један њоклон њо најсѝрожим њправилима званичнога церемонијала.) Молим Ваше Височанство за милостиво одобрење да и ја са своје стране изјавим најлепше жеље о дугом трајању лепога времена.

(Гроф Валдхајм и барон Арѝенбурѝ њогледаше њпринцецу разѝораченим очима. Перѝен збуњено обори очи. Заѝим барон њприсѝуѝи ближе Перѝену.)

Перген

Молим Вашу Светлост за допуштење да вам барона Артенбурга, мога ађутанта, представим.

(Арѝенбурѝ се дубоко њоклони грофици.)

Мала њауза.

Перген

Морам са задовољством да признам, како се је леп број похођача⁸⁷ /сакупио/⁸⁸ у овоме красном купатилу.

Грофица

Да, похођача има доста, а и купатило је одиста⁸⁹ красно.

Перген

Управитељ овога купатила јутрос нам је много хвалио дивну околину и природне лепоте Бергенауа. Ја се најсрећнијим осећам усред свежега зеленила бујне природе, опкољен росним цвећем, опијен мирисом његовим и заношљивим песмама веселих птица.

⁸⁷ [посетилаца] Такође и у другим реѝликама.

⁸⁸ Умеѝнуѝо, исѝод.

⁸⁹ [особито]

Грофица

Доиста, то је уживање, које је свакоме мило и драго, које је свакоме приступачно. А, зар Ваше Височанство нема у Бертингену таквих лепота? Ја сам слушала, да је Бертинген веома дражесан и живописан?

Перген

Имате право, Светлости. Бертинген је одиста леп и по положају и по природним лепотама својим, али Ваша Светлост заборавља на обавезе и на дужности које човека спречавају да слободно ужива часове свога одмора.

Грофица

Имате право, Височанство. Ја сам на то заборавила. Наравно у топлој и пријатној слободи коју један инкогнито може да пружи све се друкчије представља пријатније ужива.

Принцеза

(*За се.*)

Хвала Богу, ово се мало откравише!

Перген

Тако је, Светлости! Зато сам мишљења да оно парченце слободе, која се нама /тако/⁹⁰ ретко пружа, с пуним прсима уживамо.

Грофица

Па ипак, Височанство, ми смо у нашем скромном и мирном Ребенбергу много слободнији но у великим варошима, где се човек са својим дужностима и обавезама на сваком кораку срета. Одиста наш мирни Ребенберг изгледа као летња резиденција каквог великог монарха. Сем два-три бала, која се зими у двору дају, живот нам је миран и једнолик⁹¹, који се, нарочито лети ничим непомућује.

⁹⁰ *Уметинушо изнад.*

⁹¹ [једнообразан]

Принцеца

(За се.)

Моја Марго говори оно што ја ни у сну нисам снила ни поми-
слила.

*(За време љовора Маршал је у два маха средњим врајћима љри-
сћууџао и кроз мало ошкринууџа врајћа нешћо најоље шайууџао.
Улази дворски љослужийћелъ и нешћо Маршалу љолако љовори.
Маршал љрилази љрофици и љоклони се.)*

Маршал

Ваша Светлости, ручак је на столу.

*(У исћи мах диже се и љрофица и Перџен. Овај јој љрисћууџа,
љоклони се и љонуди руку, ља је љоведе средњим врајћима. Арљен-
бурџ љрисћууџа љринцеци и љонуди јој руку. Она ља зачуђено љо-
љледа, мало се насмеши и узе ља љод руку.)*

Артенбург

(Полазећи, љолако љринцеци љовори.)

Наши господари налазе се још под барометријским притиском пр-
вога састанка. Ја се надам да ћете ми помоћи, милостива грофице,
да температуру која Њену Светлост окружује мало загрејемо.

Принцеца

То треба да је посао Његовог Височанства, јер се он у томе добро
разуме, почем је умео да ради онако јасне и одређене примедбе о
времену.

*(И Арљенбурџ и љринцеца насмејаше се и љођоше за љрофицом и
Перџеном.)*

Завеса пада.⁹²

⁹² Шћрихован завршећак друџоџ чина.

[Промена.

У њарку. Истїо онако, као у њочейїку чина. Чују се лагани звуци музике.

Појава прва

Грофица и Перген улазе истїод руке.

Перген

Много сам захвалан Вашој Светлости што сте изволели предложити да се после тако дугога седења за столом мало по овој вечерњој хладовини прођемо.

Грофица

Молим за опроштење, Ваше Височанство, али ја мислим да би ми овде пред светом требали мало боље да пазимо на наш инкогнито, јер би се иначе могли једном несмотреном речцом одати. Дакле, молим вас, ради мога умирења, зовите ме просто грофицом.

Перген

Са особитим задовољством. Ви имате потпуно право, али онда будите тако добри па и мене зовите само господин Перген.

Грофица

(Дубоко одахне.)

Добро дакле, заборавимо за часак ко смо и шта смо. Мислимо само на шетњу овога благог вечера испод сеновитога хлада овога дивног дрвећа.

Перген

Душе ми, ваша је мисао изврсна. Овака је шетња опорављање душе. Када се све бриге, све муке и непријатности свакидашњег

живота збацују па се човек у величанственој природи слободан осећа. (*Застаде мало са грофицом.*) Погледајте, Светлости! Ено сунца где тоне иза брегова златећи небо својим последњим зрацима. Гледајте како кроз пурпурни жар вечерњега руменила пролећу тамо-амо лаки облаци!

Грофица

(*Одушевљено.*)
Како је дивно!

Перген

Одиста је дивно! Шта је сав блесак, који људи на земљи вештачки раде, према овоме сјају природе, који је приступачан и најсиромашнијем као и најбогатијем! Земаљски сјај мучно притискује људе, докле овак'а дивота природе шири срца, уздиже дух и блажи душу, да бих цео свет у наруча пригрлио!

Грофица

(*Изнанађено и зачуђено.*)

Зар ви тако мислите, Височанство – Господин Пергене? Ви, који сте се испели на највиши врх славе земаљске, са кога се тако лако заборавља на све шта људска срца покренути може?

Перген

(*Тужно.*)

Зар ја не смем тако да мислим? Зар владоци одиста не смеју да буду људи? Па ипак, грофице, ја вас молим, не заборавите да сам ја овде један обичан човек који се Перген зове и дозволите ми да проживим неколико пријатељских и срећних тренутака, далеко од свију нискости и себичности којима је овај живот тако богат. (*При последњим речима одилази са грофицом њолако.*)

Појава друга

С протшивне стїране улазе испод руке Принцеца и Артенбург̃.

Артенбург

Изгледа ми, милостива грофице, да се ми боље разумемо но наши високи заповедници.

Принцеца

(Подсмешљиво.)

Мислите, бароне? Наравно, да господа мушкарци имају вазда дубоко⁹³ уверење о своме познавању људи, па ипак они могу често пута страшно да се преваре и баш онда када мисле да су све докучили, они су највише погрешили.

Артенбург

(Смешећи се.)

Не усуђујем се противити се вашем мишљењу иако сам прилично уверен у своју проициљивост. Али једно смем да тврдим, милостива грофице, а то је да сте ви једна дама бескрајно пуна духа и љупкости.

Принцеца

То је врло ласкаво, господине бароне. После такве оцене ја не смем више да се препирем о вашој проициљивости.

Артенбург

(Озбиљно.)

Без сумње ви сте принцези искрено одани и добро је познајете. Па кад је тако, грофице, када знате исто као и ја у каквом се озбиљном положају овде налазимо и када нама обојима одиста добро принчево и принцезино на срцу лежи, онда нам је дужност да једно према другоме искрени будемо.

⁹³ [високо]

Принцеза

Мени још нико није пребадио да сам неискрена иако почешће нећу баш све да избрбљам што ми на срцу лежи.

Артенбург

Онда смо ми потпуно сагласни. И ја не исказујем баш увек моје мишљење, а умет и своје тајне да чувам. Закључимо дакле међусобно један савез!

Принцеза

(Јако изненађена.)

Међусобни савез! То је исувише много. Рецимо један антант, као што дипломати веле, при чему свака страна за се задржава право да границе поверења определи.

Артенбург

Као што заповедате, грофице. Међутим, додајем, да ја ово озбиљно мислим. Ви сте видели да је принц мало бојажљив и уздржљив. Он ме одликује својим пријатељством и много полаже на моје мишљење. Ја желим да он срећан буде и да не постане жртва политичких комбинација. Па и ви то исто вашој принцези желите. Дакле, у обостраном је интересу, ако би ви хтели да ми дате мало обавештења о карактеру Њене Светлости?

Принцеза

(Весело.)

Ах, то је одиста ориђинално!

Артенбург

Можда ориђинално, али умесно. Морам да вам признам, грофице, да ја после данашњег састанка још не могу себи да створим право и истинско мишљење о Њеној Светлости. Што сам данас видео не слаже се ни мало са оним што сам о њој слушао.

Принцеца

А шта сте ви слушали, господине бароне?

Артенбург

Слушао сам да је принцеца ђудљива и самовољна – да је –

Принцеца

(Прекида га.)

То није баш тако ласкаво.

Артенбург

Извините, грофице, може човек бити врло ђудљив и самовољан, па ипак љубак и мио. Али какав је човек у друштву, такав треба да је и у ужем кругу и баш так'а својства много ће припомоћи да мога милостивога господара срећним учине.

Принцеца

(После крајког размисљања.)

Но, најзад, господине бароне, иако не би требало, ја ћу ипак искрено да одговорим на ваше питање. Истина је да је принцеца веома јогунаста и променљиве ђуди, али у томе нема ни мало њене кривице, јер се још нико не нађе да њеној самовољи са чврстом истрајношћу на пут стане. Све се њеним ђудима покорава, па чак и кнез, њен отац.

Артенбург

Што се тога тиче, мислим да ће се у принца наћи те чврсте истрајности. Али морам да вам речем да ђуди и самовоље могу веома љупке да буду ако су разложне и духовите. У томе случају може се њима владати и помало лечити, док су у 'ладних, апатичних природа оне несносне и неизлечиве.

Принцеца

(Смејући се.)

Као што је Њена Светлост, моја милостива принцеца. Ипак морам да вам приметим, господине бароне, да се једна њена жена

неће никада покорити чврстој вољи једнога човека ако та воља не носи на себи израз племенитости и духовитог уверења, но је само једна проста педантерија. Али, искреност за искреност, јер и принцеза много полаже на моје мишљење. Шта ћу јој дакле рећи ако ме она упита за моје мишљење о принцу?

Артенбург

(Усџежући се.)

Принц је – грофице, одиста – добар – врло – врло – добар човек

Принцеза

(Смејући се.)

Ах, то је врло много и врло мало!

Артенбург

Узмите, да је много. Али он има једну погрешку што се слепо покорава своје мишљењу, које унапред скројио и што је одлучно противан свакоме присиљавању. Њему би врло тешко пало да срећу свога живота жртвује несигурним комбинацијама, јер ће принц, уколико га ја познајем, само онда у браку срећан бити ако му тај брак са срца потиче. Он неће никада срећан бити у ономе модерном кнежевском браку, у коме су обе стране међусобно равнодушне и само онда задовољне кад једна другој не сметају. Ако он не нађе супругу, којој ће са руком и своје срце пружити, онда ће радије само ран остати.

Принцеза

Такав појам допада ми се и ја га потпуно одобравам, али се бојим да ви мало претерано идеалишете о томе. Хоћу да вам верујем да принц тако мисли, као што ви велите, али љубави има двојак: идеалне и рођанске и ја мислим да вам господар само овој последњој љубави нагиње.

Још у шоку последњих речи њојави се са дна Маршал и Шћолићен нешћо разговарајући. Затим се Шћолићен оћросћи са Марша-

лом и оде. Маршал се лагано примицаше принцези. У њо доба са проишвне сирене указа се Перген са грофицом ња се лагано Аршенбургѹ приближаваше.

«Појава трећа»

«Маршал и пређашњи.»

Маршал

(Поклони се Пергену и Грофици.)

За'ладнело је. Ваша је Светлост –

Принцеза

(Весело.)

Имате право, оче. (Гледа на Пергена.) Време је одиста лепо, али је прилично захладнело.

(Сви полазе. Аршенбургѹ и принцеза измењају погледе, ња се весело смеише.)

Завеса пада.]

Чин трећи

Салон као и у другом чину.

Појава прва

Принцеза, Грофица, Маршал.

Принцеза са грофицом разгледа на столу књиџе и новине.

Маршал стоји забринуи и замишљен.

Принцеза

(Маршалу.)

Ако ме гоните на одлуку, ја ћу одговорити једно кратко и јасно: Не!

Маршал

А доцније? Ако се ви предомислите, може се ипак све лепо свршити. Ми смо већ 12 дана овде и Ваша Светлост још ни речи не рече о своме решењу. Додуше, ми не смемо да заборавимо да вас Његово Височанство и не познаје као принцезу, зато се и бојим да –

Принцеза

(Прекида ља.)

Ја сам вам већ казала да желим да се вољи мога оца покорим и да ћу се из све снаге упети да моја одлука повољна буде, али кад бих моју маску сада скинула, ја бих томе сигурно увредила принца. Ако се пак жеље мога оца не испуне, онда не треба нико да дозна ову нашу малу шалу – за то ми јамчи ваша призната умешност. Сада, дакле, ако ви остајете при вашем захтеву, онда ћу још данас принца извести да је он жртва једнога лукавства, па ћу се с њиме опростити. *(Смешећи се.)* У том случају ваш ће задатак бити да спречите све ужасе једнога страховитог рата између Херцештва Бертингеншког и Кнежевине Хелменштајн-хохенбургшке!

Маршал

(Очајно.)

За име божје, не, Светлости! Тешко мени, у какав сам положај себе довео. Куд год се окренем, свуда видим само осуду и поругу! О, Светлости, једино спасење лежи у вашем пристанку, тиме ће се све поправити!

Принцеза

И ја то исто желим, али за то ми треба времена. Драги, грофе, крунишите вашу дипломатску вештину тиме што ћете учинити да се Његовом Височанству боље допаднем ја као дворска госпођица, но Марго, као принцеза. То ће ми бити најбољи доказ да ја нисам жртва политичких рачуна. Доиста било би веома забавно да се принц заљуби у мене, који држи за вашу ћерку, али *(Клима ѓлавом.)* бојим се да то не остане само скромна жеља моја, јер мислим да ништа није у стању да његово срце покрене из⁹⁴ мирног и правилног /му/⁹⁵ куцкања.

(При овим речима принцеза погледа испод ока грофицу, ова ситидљиво окрете ѓлаву прозору, ња поздрављајући некога најољу, уилашено се повуче назад.)

Принцеза

(Која је шо ојазила⁹⁶ скочи, ња похиџа прозору.)

Ах, погледајте, грофе, ми о вуку⁹⁷, а вук на врата. Ево прође господин принц. Он је поздравио своју принцезу и достојанствено одшетао даље а није хтео ни једним погледом да усрећи малу дворску госпођицу!

⁹⁴ Прецрџано. [свога]

⁹⁵ Умешинушо изнад.

⁹⁶ [приметила]

⁹⁷ [курјаку] Такође и у нсџавку реченице.

(Грофица љледаше ѓреко ѓринцезе кроз ѓрозор, ѓри ѓоследњим речима, ѓринцеза /климну љлавом и⁹⁸ обори збуњено љлаву.)

Грофица

(За се.)

Аха! Барон Артенбург се окрете /па поздрави/⁹⁹ принцезу, /а она/¹⁰⁰ стидљиво обори главу. Добро! Добро!

(Дворски ѓслужител ѓнесе ѓисма и новине, ѓа их ѓредаде Маршалу и изађе најоље.)

Маршал

(Разљледа ѓисма.)

Једно писмо кабинетског Саветника. Молим Вашу Светлост за допуштење да га отворити смем. *(Принцеза климну љлавом. Маршал отвори ѓисмо, унуѓра је било још једно мање ѓисамце.)* Још једно писмо милостивог господара за Вашу Светлост.

(Предаје ѓринцези ѓисмо. Она ља брзо отвара, за ѓо време Маршал чииа у себи ѓегово ѓисмо.)

Принцеза

(Чииа.)

„Драга моја ћерко, веома сам задовољан кад сам из писма Валдхајмовог разабрао да се твоје здравље приметно поправља.“ *(Говори смејући се.)* Ах, то сте му ви писали, грофе Валдхајме? Потпуно сам умирена овим медицинским пажњама. Дакле, мој ће се драгоцен живот још за неко време продужити! *(Чииа.)* „На моју велику радост чуо сам да си тамо нашла престолонаследника од Бертингена, коме је такођер гвожђана вода препоручена. Судаћи по свему што сам чуо, принц је веома љубак и карактеран човек. Надам се, да ћеш ти умети да цениш тако познанство, које пот-

⁹⁸ Умејнуѓо изнад.

⁹⁹ Умејнуѓо изнад.

¹⁰⁰ Умејнуѓо изнад.

пуно одговара пријатељским односима наших дворова и ја ти унапред честитам, што си тако одлично друштво нашла. Као што се опомињеш, за осам дана је твој дан рођења. Доктор мисли да ћеш ти дотле бити готова са употребом минералне воде.“ (*Говори.*) Коју ја нисам ни окусила! (*Чииа.*) „Према томе ја мислим да се ти дотле кући вратиш, да би ову свечаност у породичном кругу могли провести¹⁰¹. Било би ми веома пријатно да (*Изненађено.*)¹⁰² позовеш Ње-го-во-Ви-со-чан-ство Престолонаследника да нас походи¹⁰³.“ (*Говори.*) Хвала лепо, још би ми то требало! (*Чииа.*) „Унапред сам уверен да би та похода одговорила и жељи његовога оца Херцега.“ (*Говори.*) Но, ово је прилично јасно! Па ипак ја ћу бити тако слободна да се учиним, као да не разумем ово писмо. (*Маршалу.*) Али свакако ви можете бити сасвим спокојни, грофе. (*Уздише.*) Комедија је узела свој одређени правац, кроз осам дана све ће се вршити.

Маршал

(*Забринут.*)

Кабинетски саветник благодари ми у име Његове Светлости – о, Боже, благодари ми! – за моје вешто и искрено заузимање за интересе пресветлога двора. Он ми испоручује високи налог: да све употребим како би се што скорије до поверљивога пристанка дошло и да оба висока господстава у Ребенберг отпратим, како би се ова срећна прошевина о рођендану Ваше Светлости могла обнародовати¹⁰⁴.

Принцеца

(*Озбиљно.*)

Ето, видите ли да све изврсно иде. Ви сте вашу дужност савесно извршили па, ако после свега тога ствар ипак загне, за то ће бити

¹⁰¹ *Инверзија.* [провести могли]

¹⁰² [Уплашено]

¹⁰³ [посети] *Такође и у другим рејликама.*

¹⁰⁴ *Инверзија.* [обнародовати могла]

криво моје познато јогунство¹⁰⁵. Вама ће се одати свака хвала и признање, а сва одговорност и казна пашће на мене.

Маршал

(*Љуџиџио зџужва џисмо саветџиџиџи.*)

Али заповест да Престолонаследника позовем? Заповест, која је сасвим изрично на ме управљена¹⁰⁶? Ваша Светлост појми да је апсолутно немогућно да се принц у Ребенберг позове пре но што се /не доврши/¹⁰⁷ ова несрећна игра []¹⁰⁸, која је с њиме овде тера-на. О, када би се само Ваша Светлост могла¹⁰⁹ одлучити да се све-му овоме учини крај¹¹⁰ вашим милостивим пристанком на свезу!

Принцеза

(*Сџироџо.*)

Још имамо осам дана времена за то. Што се овога позива тиче, није нужно ни да се изврши. Ја имам рђаво памћење, па сам могла заборавити да Престолонаследника у госте позовем.

Маршал

Ваша Светлост може да заборави све што се њој допада, али ја не смем да заборавим заповест коју ми је Кабинетски Саветник по нарочитом високом налогу Његове Светлости испоручио – ја морам да извршим ту заповест и, ако примљена буде –

Принцеза

(*Забринуџио и џужно.*)

Онда би одиста било врло рђаво и непријатно!

¹⁰⁵ *Инверзија*. [... за то моје познато јогунство бити криво]

¹⁰⁶ [упућена]

¹⁰⁷ *Умеџиџио изнад*.

¹⁰⁸ *Преџриџано*. [не окончча]

¹⁰⁹ *Инверзија*. [одлучити могла]

¹¹⁰ *Инверзија*. [... овоме крај учинити]

Грофица

(Која је дойле на сирани замишљено сјајала.)

Непријатно и рђаво. О, ужаса! Шта ће престолонаследник о мени мислити после лажне улоге коју сам према њему овде играла? Ја се никада нећу смети усудити да му на очи изађем. О, ја вас преклињем, Светлости, уштедите ми ову срамоту. Боље наредите да још данас отпутујемо!

Маршал

То је немогућно према изричној заповести Његове Светлости!

Принцеца

А била би и штета. Мене су научили, и не питајући ме, предметом дипломатских рачуна. Али и ја хоћу отуда своје користи да имам, па да овај пролазни сан слободе, који сам овде нашла што је могућно дуже сневам. Уосталом, што се тиче заповести да се принц у Ребенберг позове, то је ствар грофа Валдхајма, о њој нећу ни да говорим. Па ипак напомињем¹¹¹ да има одречних¹¹² начина којима се позиви врше и ја не сумњам, драги грофе, да ћете ви, као узор једнога дворског маршала, престолонаследника тако позвати да он ваш позив одлучно одбије.

Маршал

(Очајно.)

О, какав лавиринт! Сваким кораком ја се све већма губим у њему!

Принцеца

(Весело.)

Ви градите лице као да већ чујете рику Минотавра који хоће да вас прогута!

¹¹¹ [примећујем]

¹¹² [одричућих]

Маршал

(Уздишући.)

У самој ствари ја га и чујем; чујем пресветло негодовање, које не могу да избегнем.

Принцеза

(Сипроџо, силом уздржујући своју веселосћ.)

Налазим да то упоређење¹¹³ вређа и да ни мало не доликује предмету о коме говоримо, јер ви поредите негодовање вашег пресветога господара с беснилом једнога митолошког бивола. *(Маршал се уилашено њрже, њринцеза весело њродужи.)* Но, но, умирите се! А сад нас оставите да се за шетњу приправимо.

(Маршал се њоклони и њоџурено одлази.)

Појава друга

Принцеза и Грофица.

Принцеза

Знаш ли, Марго, да се често кајем, што смо улоге измењали?

Грофица

(Мало несипурним ѓласом.)

Ах! На тај начин Ваша Светлости променила је своју намеру – и принц –

Принцеза

(Кроз смеј.)

О, никако! Не велим ја ово због мене, јер налазим да је принц много досаднији но што сам и мислила. Само не могу да појмим како може један млад човек тако сплетен да буде! Ја бих умирала од дуга времена кад бих морала цело јутро с њиме да одам. И

¹¹³ [сравњење] *Такође и у другим рејликама.*

одиста, драга Марго, ове муке, које мени за љубав подносиш, много су теже, но што сам могла и да замислим. Дакле, не говорим ја ово мене ради, но тебе ради, јер бих од срца желела да барона Артенбурга изближе познаш, што је наравно немогућно при овој нашој маскаради. Он је одиста занимљив човек у потпуном смислу. Пун је духа и веселости тако да би то била изврсна партија за тебе место онога твога Рауфенберга.

Грофица

Ја вас молим, Светлости, да се за ме не бринете! Преклињем вас да не заборавите због чега смо 'амо дошле и с каквим нестрпљењем ишчекују њихова господства исход ове наше походе. Сада одиста није време за шалу.

Принцеза

Њихова господства могу чекати колико год хоће, а наша господа очеви неће нимало бити задовољни резултатом њихових дипломатских комбинација, за то им добра стојим. У осталом, ја се не шалим, јер је барон Артенбург у самој ствари један неизмерно љубазан, духовит и пријатан човек. Заклињем ти се да ћеш бити потпуно срећна и задовољна ако ми овај проводацилук за руком испадне. Уверавам те да му на нашем двору нема равна. А сада, Марго, хајде да се спремимо за шетњу. Јутро је тако дивно да је збиља штета остати у соби.

(Полазе у собу принцезину.)

Завеса пада.

Промена

У парку, као и пређе.

Појава прва

Принцеза и Артенбург седе на клупи.

Принцеза

Одиста морам да вам благодарим, бароне, што сте ме ослободили оних малопређашњих мука, које сам трпела слушајући невеште и испрекидане разговоре Његовог Височанства. Нисам научила да ласкам и, искрено говорећи, морам признати да ваш милостиви господар нема ни једно од оних својстава, које би требало да има један млад човек његових година и његовог положаја. Он је преко сваке мере досадан. Изгледа ми као једна шоља камилнтеја. (*Сиреса се.*) Бр-бр! Да је принцеза 'амо дошла одиста да се лечи, опхођење са њиме било би по њу веома лековито, овако чисто сумњам у њену добру вољу да своје познанство с њиме и даље настави.

Артенбург

(Смеје се.)

Ваша је пресуда врло опора, милостива грофице. Готово не бих требао ни да је слушам, јер се тиче мога господара. Али ми смо овде у слободној природи, удаљени од сваке дворске етикете, па треба добри пријатељи да останемо и наше бављење у купатилу пријатним да учинимо. Ако се после свега овога њихова господства не приближе једно другоме, онда је горе по њих! Уосталом, зашто да не проведемо у задовољству ово неколико дивних и пријатних дана? О, то је тако лепо смети без икаквих обзира истину говорити!

Принцеца

(Подсмешљиво.)

Ах, господине, ви сте дакле навикли на двору да никада истину не говорите?

Артенбург

(Болно уздахнувши.)

Бар ја не знам да сам је икада чуо. Свако који са мном говори изгледа ми као да нешто захтева. (После крајикоḡ ћуцања.) Сви држе да је ађутант једнога принца личност важна и од уплива! Па почем сви своја права лица маском покривају. Како могу ја искрен да будем, како да нађем некога који ће ме разумети, који ће ми пријатељ бити? [Не смем да искажем шта мислим. Морам пока'што пријатељски да се понашам спрам онога кога презирем, а да избегавам онога кога волим, јер је можда баш тај према своме положају недостојан да се приближи кругу у који сам ја прогнан личном службом Његовоме Височанству]¹¹⁴

Принцеца

(Уздишући.)

Да. Да. Ја вас разумем, јер сам позната с таким стварима. И ја бих пока'што хтела да се према мојој природи силом отргнем од веза у које ме је дворски живот уплео. (Шаљиво.) Међутим, изгледа ми да је ваш уплив, као ађутанта, прилично значајан, бар што се ваше личности тиче, јер вам ни милостиви господар све чини што ви хоћете; ваша је реч код њега од пресуднога значаја.

Артенбург

(Брзо.)

Принц је мало плашљив и уздржљив, као што сам вам већ казао, грофице. Он ме одликује својим поверењем и онда је врло природно што доста залаже на моје мишљење. Међутим, морам да

¹¹⁴ Штириховано.

речем да је он изврсан човек. Он више вреди но што изгледа. Овом приликом он се налази у мучном положају што ћете потпуно разумети.

Принцеца

Онда сажаљевам што га оцењују само по ономе што се види, а не и по ономе што се у њему крије. Па, пошто ми искрено и отворено разговарамо, онда вам кажем да чисто сумњам да је принц учинио на принцецу онакав упечаток какав би потпуно одговарао жељама вашег и нашег двора.

Артенбург

(Тужно.)

Нажалост, на дворовима слабо се брину о људским срцима. Тамо мисле да је и срце једна ствар с којом се свакојаки дипломатски рачуни радити могу. Али, ја вас уверавам да се принц неће тим рачунима покорити. А кад већ о срцима говоримо, мени се чини да се њему принцеца није баш тако јако допала и, морам вам признати да се и ја придружујем његовоме мишљењу.

Принцеца

(Погледа га зачуђено, ња се насмеја.)

Ми немамо шта једно другоме да пребацујемо о нашој искренности. Али, ено принца и принцезе. Као што изгледа, они се сада пријатније забављају но иначе.

Артенбург

(Погледа из кулиса.)

Тим боље. Они треба да се упознају, а ако /им/¹¹⁵ зато треба више времена, ја ћу бити све задовољнији¹¹⁶. Јер ми, грофице, имамо најмање да се тужимо на дуго време. Ово мало дана, које још имамо, употребимо на уживање наше златне слободе далеко од скученога живота на двору.

¹¹⁵ *Умешинушо изнад.* [им]

¹¹⁶ *Инверзија.* [... ја ћу све задовољнији бити]

Принцеца

(Саже главу њихо уздахнувши.)

Зар може један тренутак бити уживање кад знамо да је то само један тренутак!

Артенбург

(Је гледа милим погледима. У дну се појави Маршал. Кад сјази Принцецу, он се њрже.)

«Појава друга»

«Маршал и пређашњи.»

Маршал

(Од изненађења, за себе.)

Ко би још ово могао мислити! *(Присјујући им ближе, гласно.)* Ја сам вас тражио. Не могу да појмим како се вешто из друштва извучете! Мислим, да је време да се вратимо. Сунце се високо испело и –

Принцеца

(Прекида га смешећи се.)

Врућина би могла да шкоди здрављу њене Светлости.

(Маршал се њлашљиво око себе осврћаше.)

Артенбург

(Погледа принцецу, ова обори очи. Маршалу.)

Мислим, Екселенцијо, да би Његовом Височанству веома пријатно било, ако Њена Светлост принцеца допусти да с њоме руча. Наравно да је принц због своје скромности неће за то молити, али ја сам уверен да ћете му велику радост учинити ако ви посредујете.

Маршал

(Се ѿрже, ѿа ѿогледа ѿринцезу, она неѿримейним наѿибом ѿлаве одобри.) Одмах ѿу предложити Његовом Височанству. *(Лако се ѿоклони и оде.)*

Артенбург

Јесте ли задовољни, грофице?

Принцеза

Задовољна – чиме?

Артенбург

Ја мислим – ради моје наметљивости?

Принцеза

Вапе наметљивости, господине Бароне?

Артенбург

(Смешећи се ѿледа за Маршалом.)

Принц не зна ништа о томе, шта више бојим се да му се овај позив неће ни допасти, јер сам ја себи допустио да Његово Височанство узем за изговор мојих себичних жеља.

Принцеза

(Гледа у земљу и врхом своја сунцобрана шара ѿо ѿеску.)

Ах, то је дрско!

Артенбург

Само се дрскимa срећа смеши! Ви видите да ја нећу ни часа да изгубим, но хоћу још ово неколико дана што нам је преостало с пуном срећом да уживам.

(Принцеза не дизаше ѿлаве. Она све несвесније шара сунцобраном ѿо ѿеску.)

Артенбург

Јесте ли незадовољни? (*Жалосно.*) Ако јесте, ја ћу ствар поправити. Ако не волите наше друштво, будите уверени, ја ћу наћи □¹¹⁷ начина да се позив извини.

Принцеца

(*Тихо и не дижући очи.*)
Ја нисам то рекла.

Артенбург

Онда смемо доћи?

Принцеца

(*Истио као и горе.*)
Зашто питате мене? Зар ја о томе решавам?

Артенбург

Али, ако је принцеца сагласна, хоћете ли ми онда опростити због моје наметљивости?

Принцеца

(*Дубоко уздане, зајим диже главу и веселим гласом.*)
Ми смо сви вољни да нашу слободу потпуно уживамо, па пошто се и при ручку тако изврсно забављамо, природно је да нам се то и допада. (*Зајиресе јужно главом.*) И тако ће ускоро наши ланци опет завечати, јер кроз осам дана морамо у Ребенбург да се вратимо –

Артенбург

(*Повика јојиресено.*)
Кроз осам дана већ?! А зашто – када је кроз осам дана рођендан Њене Светлости?

¹¹⁷ *Прецирјано.* [готова]

Принцеза

(Весело зајпресе џлавом.)

Не верујем!

Артенбург

(Домишљајући се.)

Па ипак, ипак, ја се не варам – ја сам о томе разговарао с његовим Височанством и ми смо тај дан за један мали излет одредили! *(Извади бележник излетиа и оивори џа.)* Ево, гледајте, ја сам прибележио – управо од данас па за осам дана је рођендан Њене Светлости. То би одиста била дивна прилика да један дан у зеленилу проведемо, а оно ето где је и наша слобода при концу!

(Када је барон бележник оиварао, исїаде из њеџа један лисїић харїије и џаде ѓринцези у крило. Она џа равнодушно диже и ѓружи барону. Њени ѓоџледи случајно џадоше на лисїић, она се наџло ѓирже и засїиди. Лисїић задрхїиа у њеној руци. Арїенбургџ са ужасом уџледа лисїић у њеној руци.)

Принцеза

(Тихо.)

Опростите, бароне, ја не знадох да сте ви песник. Али имена ми бојџе, ја нисам била индискретна. Видела сам само исписане редиће и почетна слова која састављају име: Маргарита – више ни речи нисам прочитала.

Артенбург

(Који се беше ѓрибрао, насмеја се.)

О, то није никаква тајна! Ви смете, грофице, да читате ове стихове иако немају никакве песничке вредности. То је једна престолонаследникова посвета принцези. Један акростихон на име Њене Светлости. Принц га је данас написао и мени дао да чувам. *(Усїежући се.)* Он је намеран – Да, да – намеран је да га преда Њеној Светлости приликом њенога дана рођења.

Принцеза

(Принцеза не скидаше очију са стихова. Њена рука нејресџано дркће.)

Та му се прилика неће пружити.

Артенбург

Онда задржите ви те стихове. Можда ћете наћи згодан тренутак да их саопштите Њеној Светлости. То ће моме принцу сигурно милије бити, јер, као што знате, уштедићете му многе неприлике. *(Узбуђено.)* А можда и вас занимају ови /незнатни/¹¹⁸ стихови – Да. Да. Збиља, сада се сећам и ви се тако исто зовете као и принцеза. Је л' те? Ви се зовете Маргарита?

Принцеза

(Замишљено климну главом.)

«Појава трећа»

Улази Перџен, Грофица и Маршал.

Принцеза и Арџенбургџ устџаше са клуџе, џа се џоклонише. Принцеза брзо сакри онај лисџић у хаљину.

Маршал

Његово Височанство примило је позов Њене Светлости. Ми ћемо дакле имати част да са оба господина о ручку заједно будемо. *(Међуџим, Перџен је са џрофицом /и Маршалом/¹¹⁹ џолако џошао.)*

Артенбург

(Нуди руку џринцези и џолако џовори.)

И да један срећан часак дуже златну слободу уживамо. *(Оду.)*

Завеса пада.

¹¹⁸ Умеџнуџо, на левој марџини.

¹¹⁹ Умеџнуџо, на левој марџини.

Промена

У салону.

Прва појава

Принцеза улази узбуђено и брзо у салон, баца шешир и сунцобран, скида рукавице с руке и пада у једну наслоњачу. За њом брзо улази Грофица Валдхајмова.

Грофица

(Ућлашено.)

За име Бога, Светлости, вама није добро!

Принцеза

(Узбуђено.)

Не. Не. Није ми ништа. Уморна сам од ове силне врућине. Иди, Марго, у твоју собу, па се до ручка одмори. Кад те устребам, зваћу те. Иди, иди. *(Грофица се клања и одлази невесело у своју собу.)*

Појава друга

Принцеза сама.

Принцеза

(Обазире се сипраиљиво свуда око себе, вади из џепа онај листић и ућушеним гласом чита.)

Моја ружо, мајска ружо,
 Ај, дивотна месечарко!
 Развиј твоје рујно крило,
 Горда, дична мирисанко!
 А са круном – украшеном,
 Росном сузом зоре рујне,
 Ћтај тамо... дивној моми...
 Те јој кажи жеље бујне,
 Али жеље... ах!... нечујне!...

(Усхићено.)

Ово је одиста дивно! Ако је принц уистини толико духа и толико нежнога осећаја на моје име надовезао, онда ћу почети истински да га поштујем. *(Замисли се.)* Али ја нисам ова „дивна мома“. Мене се не тичу ови „бујни осећаји“ – он мене и не познаје – он мисли да је Марго принцеза. *(Усџаде њужно и њоче нађло да корача њо соби њођнуџе џлаве.)* Уосталом, ово прелази све могуће границе једне шале! *(Уздише.)* Ово може врло трагично да се сврши тако да и сама нећу бити у стању да доброга Валдхајма и сироту Марго ослободим и спасем. *(Приђишиџе руком чело и засџаде џремишљајући.)* Али, не, не! То је немогућно! Овај педантан принц, који сваки корак унапред прорачуна, који при свакој изговореној речи на свога ађутанта плашљиво погледа, он није у стању да напише овакве стихове! *(Оџеџ џремишља.)* Па, ипак, имају пока'што плашљиви и сплетени људи тако дубоке мисли какве је тешко у њих и замислити. *(Пође њо соби оборене џлаве наједан мах засџаде и џрже се ужаснуџа.)* А, ако их је Артенбург за мене – *(Покри лице рукама и џорко зајеџа. За џџим дубоко одахну.)* Не, не, ипак је немогућно. Апсолутно немогућно! Врло је добро што Валдхајм и не сања о овој бризи мојој. Како би он ликовао кад би ме видео како дрхтим због ове ствари, коју сам сама удесила! *(Премиишљајући.)* Ипак стихови Артенбургу и приличе. *(Горко.)* Можда је он песнички суфлер свога господара! Али у овак'им околностима у каквим се ми сада налазимо, зар је он могао да дошаптава своме господару овако нежне изливе, који у овоме тренутку личе на љубавну изјаву. Међутим, так'е изјаве по речима самога ађутанта врло су далеко од престолонаследника. *(Полако.)* Дакле, ипак излази¹²⁰ да је Артенбург – *(Обори џлаву, џођлед јој џаде на лисџић, она џџихо шайуџиаше.)* Маргарита!

(Њене џруди џочеше нађло да се дишу. Клоне у једну наслоњачу, лисџић јој исџаде из руку и џокри лице рукама џорко јеџајући.)

120 [слеђује]

Мала њауза.

(Наједан мах скочи с сѣолице, њодидже лисѣић и љуѣиѣо њо-вика.)

Ја не волим загонетке! И ова загонетка мора бити разрешена!
(Приѣрча брзо ѓрофичиним враѣиѣма, наѓло их оѣвори и њовика.) Марго! Марго! Оди брзо овамо!

Појава трећа

Принцеза и Грофица.

Грофица

(Брзо исѣрчи из собе.)

Светлости!

Принцеза

Оди, Марго! Ти треба да ми помогнеш да једну загонетку разрешимо. Ево је. Читај! *(Пружи ѓрофици лисѣић, ова ѓа узе и ѣоче чѣиѣиѣи. За ѣо време ѣринцеза је ѣажљиво ѣосмаѣра.)*

Грофица

Ово је дивно, пуно духа и нежности.

Принцеза

(Несѣрѣљиво.)

Одиста јете! Али кажи ми шта ти о томе мислиш? Шта ово треба да значи?

Грофица

Сасвим обична ствар. Ови су стихови написани за Вашу Светлост иако не знам од кога су. */(Враѣиѣ ѣринцези лисѣић.)*¹²¹

¹²¹ *Умеѣнуѣо изнад.*

Принцеза

Али и ти се зовеш као и ја.

Грофица

(Изнанађено.)

Ја, Светлости? Откуд долазим ја да се мени стихови пишу? Они се тичу принцезе и –

Принцеза

А зар ти ниси овде принцеза? Али чуј: овај је листић испао из бележника Артенбурговог. Ја сам га нехотице прочитала. Он ми рече да је ове стихове написао сам принц, да их принцези о њеном дану рођења преда. Разуми добро – принцези, а то значи теби, Марго, јер си ти за њ овде принцеза.

Грофица

(Се њрже и њриѡиѡиѡе руку на срце.)

О, боже, Светлости, то је немогућно! Не, не, то не може бити! Ваша је Светлост заповедила да ја ову улогу играм. Ви знате како је мени тешко било да се покорим¹²². Али ипак, ох, Боже! – Не. Не. То не може бити!

Принцеза

(Са саучешћем.)

И ја још не верујем, Марго, јер држим принца за неспособна да овако што напише.

Грофица

(Подигне ѓлаву и чудно је ѡољледа. Хѡеде неѡиѡо да одђовори, али одмах обори ѓлаву и ѡужно уздахну.)

Ах!

122 [повинујем]

Принцеца

(Брзо.)

Још нешто може бити у ствари. Барон Артенбург је бистар и окретан. Ја га држим за способнога за све сплетке и лукавства дворска. Ти знаш какав он утицај има на принца. Дакле, ако је он њега дотле довео да ове стихове принцези, то јест теби преда, то би при овак'им околностима, као што видиш, значило да сасвим пристаје на везу. Окретни ађутант учинио је један **fait accompli**, од кога је врло тешко одустати, и тиме је задобио право на захвалност свога Херцега и мога оца, то јест, осигурао је себи сјајну каријеру.

Грофица

(Дркћућим гласом.)

О, кад би се Ваша Светлост могла одлучити¹²³!

Принцеца

(Сћорого.)

О томе није сада говор. Рачун је врло добар, али ми смо још боље дипломате. У нашој руци лежи чаробни штапић тајне. За тај штапић не знају наши противници. Дакле, ако хоћемо да их победимо, морамо их преухитрити. Морамо разрешити ову загонетку пре но што она узме правац који би нас све компромитовао. А за ово решење мораш ми ти помоћи, Марго.

Грофица

(Уилашено.)

Ја, Светлости! Али како?

Принцеца

Ствар је врло проста. Овај је листић испао из бележника Артенбурговог. Као што ми изгледа, принц још не зна за ове стихове –

¹²³ *Инверзија*. [одлучити могла]

Грофица

(*Трже се и уздахну за се.*)

Ах!

Принцеза

Требало је прво да их препише и теби да преда као своје дело. Барон је био јако потресен кад сам му казала да о дану принцезином нећемо више овде бити. Узми, дакле, ове стихове па их ма каквим поводом покажи принцу. Ти ћеш већ наћи изговор за то. Одмах ћеш сазнати чији су ово стихови, јер ћеш Његово Височанство врло лако прозрети. Ако су Артенбургови, онда је сплетки врх замењен.

Грофица

(*Ужаснуто.*)

А ако их је ипак принц написао?

Принцеза

(*Изненађено.*)

А-а, ти дакле држиш то за могућно!

Грофица

(*Збуњено.*)

Не. Не. Али је – барон казао – Вашој Светлости.

Принцеза

(*Нестирљиво.*)

Но, ако баш и буду Пергенови, онда ти направи једну шалу од тога. Врати му листић или га пред њим исцелај – јер у самој ствари било би врло индискретно од њега да их он своме ађутанту поверава да их твоја дворска госпођица од ађутанта добије и теби преда. Ја ћу се већ с Артенбургом наравнати што је он овај листић као неки тајанствени балон у моје руке догнао, јер је био уверен¹²⁴ да ће листић из руку дворске даме наћи пута до принцезе.

¹²⁴ *Инверзија*. [уверен био]

Грофица

(Горко јеца.)

О, Светлости, ја се заплићем у све веће неприлике!

Принцеца

(Зајрли зрофицу, ња је њољуби у образ.)

Буди храбра, Марго! Чини што ти ја кажем. Можда се ја не бих ни упуштала у ову игру да сам ово унапред предвидети могла. Али сад треба храбро да се држимо. Пре свега твој отац не сме ништа да опази¹²⁵. (Жалосииво.) Осам дана брзо ће прохујати и тада ћу ја моме оцу сасвим отворено рећи да за Пергена нећу ништа да знам, па ма се он љутио или не љутио. А сада остави ми још ово мало времена да моју златну слободу уживам! Буди убеђена да ћу ти вечно бити благодарна¹²⁶ за ову жртву коју си ради мене поднела. [Заклињем ти се да ћу у име награде за твоју жртву стати између тебе и г. Рауфенберга, као што је некада Перзеј са медузиним штитом стао испред Андромеде, да је од морских аждаја заклони]¹²⁷

Грофица

(Се њоклони.¹²⁸)

Принцеца

(Уздишући.)

Ох, како сам се уморила. Идем, Марго, у своју собу да се мало до ручка одморим. Ова милостива господа не смеју на нама ништа да опазе, јер би иначе поносно тријумфовала. Кад буде време, ја ћу те звати. Довиђења, Марго! (Пође.)

¹²⁵ [примети] Такође и у дружим реџликама.

¹²⁶ Инверзија. [благодарна бити]

¹²⁷ Ширховано

¹²⁸ [се тужно насмеја]

Грофица

(Усїежући се.)

Ипак, Светлости, ови су стихови тако топли, тако нежни. Ја бих хтела да их сачувам ради успомене, ма и не били посвећени вашем имену.

Принцеца

(Љуїиїио.)

Но твоме!

Грофица

Хоћете ли ми допустити да их препишем?

Принцеца

(Изненађено, за се.)

А – а! *(Гласно.)* Зашто не, песма као и друга песма. Препиши је, па ми врати.

(Пружи јој њесму. Грофица узне лисїић, њољуби је у руку и њоклони се. Принцеца климну на њу ѓлавом и оде у своју собу.)

Појава четврта

Грофица

(Сама. Чиїа у себи њесму њокреїїима доїдања и усхићења. Заїїим сањачки ѓледа харїїију и ѓовори.)

Изгледа ми, као да ове речи из дубине његовог срца потичу. Као да сваку реч значајним погледом пропраћа. О, кад би ипак принцеца право имала. Кад би истина било да су мени – *(За їренуїи њено се лице їреобрази, блажен осмех заїїгра око усана. Приїиїиїе њесму и руку на срце. Али уједанїуї се їрже са сїрахом и ужасом.)* Не. Не. То није могуће. То не сме бити. О, Боже, не осуђуј ме због мојих збуњених мисли, због откуцаја мога јаднога

срца! Даље са свачим! Даље са сном који би био злочин да није тако будаласт! (*Почивка.*) Ово је само сан. Диван, па ипак тако жалостан сан. Зашто да уништим успомену на њега? Успомену која мени припада као најсветија тајна срца мога! (*Седа за сџо, узима ћеро и харџију и почне да њише. У њисању засџаје.*) Тајна срца мога! Јадно срце моје, зар и ти смеш да имаш тајана! Да ли љуби?! Ох, Боже, смилуј се мени сиротици! (*Чџија.*)

...А са круном.... украшеном.

Росном сузом зоре рујне,

'Итај тамо... дивној моми...

Те јој кажи жеље бујне!

(*Понавља лаѓано и замџиљено.*) Те јој кажи жеље бујне! (*Одушевљено.*) И ја ћу тој дивној мајској ружи поверити моје жеље. моје осећаје, моје снове и наде. ... 'Итај ружо, 'итај, цвете мисли, па му их искажи, па му их повери. Све, све, све, кажи му да сам у дужи створила један мали свет... свет мио и дивотан, а тај је свет он, мој идеал; све моје! (*Засџаје и ѡремџиља. Зџџим се ѡрза ужаснуџо.*) А дужности моје! (*Горко.*) Дужности! Како је то јадна реч. Па ипак, ипак ја морам да сам присебна, јер бих иначе памет изгубила! Даље, даље ви, драги снови моји! Ја сам просањала у вашем загрљају прву и последњу љубав моју! Сад сам се пробудила. Снови одлетеше. Милосне маште нестале, а оста мала, сирота и незната Маргарита сама, тужна и очајна сред рушевина снова својих. Он, идеал њезин узлетео је на ону висину на коју се ти никада испети не можеш! Јадна, јадна Маргарито!

(*Покри лице рукама, ѓлаву обори на асџал ѡа ѡужно зајеца.*)

Завеса пада.

Чин четврти

Лей њавиљон, осењен цвећем и лишћем у башићи ѓосћионичкој. У њавиљону удесно клује и сїолице. У дну се види башићенска оѓрада с каїцијом.

Појава прва

Маршал и Барон улазе у њавиљон. Пуше.

Маршал

(Невесео и забринућ.)

Тако! Овде се можемо слободно разговарати а да нас нико не узнемирује. Овај сам павиљон најмио од гостионичара нарочито за њену Светлост. Она врло често долази 'амо да чита и да се одмара. Њихова су господства горе у салону с дворском госпођицом у најживљем разговору. Ја сам вас, драги бароне, 'амо позвао јер бих хтео с вама насамо да говорим о једној врло деликатној ствари. Изволите. *(Он седе на једну сїолицу.)*

Артенбург

(Седајући.)

Стојим вам на расположењу, Екселенцијо!

Маршал

(Свечано.)

Мој милостиви господар послао ми је заповест да Њена Светлост о своме дану рођења треба у Ребенбергу да буде.

Артенбург

Ја сам то већ од грофице чуо. Сажалевам искрено што је наш случајни сусрет, који нам је врло пријатан, тако краткога века. *(Он нарочићим ударом ѓройраћи речи „случајни сусрећ“ и дубоко уздахну.)*

Маршал

(Мало несиџурним гласом.)

Даље ми је Његова Светлост заповедила да вашем милостивом господару, престолонаследнику, саопштим да би се Светли Кнез веома обрадовао када би принц ову прилику употребио да га у Ребенбергу походи. Али, како можда не би доликовало да Његово Височанство с принцем путује, то би се принц могао одмах по одласку принцезином за Ребенберг кренути. *(Он њешко одахну.)*

Артенбург

(За време говора Маршаловој показује знаке јаког изненађења и сипраха. Кад је Маршал свршио, онда он збуњено промуца.)

Тако!

Маршал

То је налог мога милостивог господара, који ја не могу лично саоме принцу да саопштим, пре но што се с вама, господине бароне, поверљиво не разговорим. Јер ја не знам посигурно да ли би ова похода, поред овако деликатних односа, била пријатна престолонаследнику и принцези и да ли би уопште и умесна била. *(Сипрашљиво се окреће и збуњено барону шајпуће.)* Што се мене тиче, изгледа ми да би умесније било да се ова ствар за сада одложи, јер би похода принчева према овак'им околностима – Да. Да. Према оваквим околностима – пружила прилике разним коментарима и разном нагађању. *(Ошјеже.)* Које, ако се не би испунило – *(Збуњено прекиде.)*

Артенбург

(Брзо.)

Било би и за принца и за принцезу веома непријатно. Да, веома непријатно. Ви имате потпуно право, Екселенцијо. Ова је похода немогућна!

Маршал

(Весело одахну.)

Ви дакле мислите да ће Његово Височанство –

Артенбург

(Уијада у реч.)

Одбити позив? Сасвим посигурно. Ја потпуно познајем навике и назоре мога милостивог господара и за то вам јамчити могу. Уосталом, путовање одавде у Ребенберг било би сасвим немогућно. Његово Височанство је овде у најстрожем инкогниту и жели да тако и остане. Ми немамо ни послуге, ни униформе. Ми немамо ничега што је потребно за так'у једну походу. Не, то је немогућно!

Маршал

И ви сте баш уверени да ће Његово Височанство одбити позив?

Артенбург

Потпуно сам уверен, Екселенцијо! *(Премиишља.)* Па ипак, ствар је одиста тугаљива. Ви знате да је принц мало плашљив и збуњен. Можда би га ваше питање у већу забуну довело. Дакле, најбоље је да ми то између нас решимо; ипак, одговара свима формално-стима. Ви сте ми саопштили жељу Његове Светлости вашег Кнеза, ја узимам на се да исту моме господару доставим и да вам његов одговором донесем.

Маршал

А тај одговор?

Артенбург

Изјављиваће искрено сажаљење Његовог Височанства што се драгоме позиву не може за сада да одазове, зато што у овај мах нисмо спремни за походу једноме страном двору, и што би се претходно у Бертинген вратити морали.

Маршал

Је ли то збиља ваша?

Артенбург

Дајем вам моју реч!

Маршал

(Оћеш одахну. После крајкож ћушања йужно.)

Мој поштовани пријатељу, судећи према вашој одлучној изјави изгледа ми као да се неће испунити оне наде и жеље с којима смо ми 'амо дошли?

Артенбург

Што већма будемо поверљивији један према другоме, тиме ћемо лакше решити ово питање, Екселенцијо. Према томе, сматрам за дужност да вам без икаквог устезања одговорим да осећаји мога господара, уколико је мени познато, неће одговарати жељама наших дворова иако принц одаје свако поштовање извршним и узвишеним својствима принцезиним. Принц има навику да у питањима која су судбоносна за цео његов живот, следује саветима свога срца –

Маршал

(Прекида га.)

Разумем, потпуно разумем, мој драги Бароне, и могу да вам речем *(Гордо.)* да су назори Његовог Височанства потпуно једнаки с назорима моје принцезе. Ја вас уверавам да је и њени осећаји доводе у немогућност да се жељама наших дворова покори.

Артенбург

Изврсно! На тај начин ми смо овом узајамном поверљивошћу уштедели све мучне неприлике које би наступиле приликом решења овог деликатног питања!

Маршал

(Тужно, на стирану.)

Дакле и то се свршило, али несрећно, жалосно! (Гласно.) А сада, драги бароне, кад већ ствар тако стоји и кад не може да се испуни највиша жеља наших господара, не би ли боље било да лично опхођење њихових господстава прекинемо? Ако се Њихова Височанства ма под каквим изговором допадне да нагло отпутује, то ће онда и нама лакше бити да се одавде кренемо. А када престолонаследник своме господину оцу открије своје назире и своја осећања, онда ће и на нашем двору свака даља обмана престати. Баш, ако принцеза и усхте да још неко време овде остане, ипак ће тајна сачувана бити и то тиме још сигурније ако принц што скорје отпутује.

Артенбург

(Зайресе џлавом.)

Не, Екселенцијо, то је немогућно. Ви не познајете принца тако као ја. Он се веома боји Херцега, његовог оца, и он се никада не би смео усудити да одавде отпутује без очеве заповести. Херцег је заповедио да ми овде останемо. Докле год и принцеза буде остала¹³⁰. Ако бих ја принцу предложио да раније одавде отпутујемо, он би морао без сумње прво допуштење¹³¹ да тражи. Докле одговор стигне, прошло би неколико дана. Сем тога, можда би баш то изазвало читав русвај или поновљену заповест да овде и дуже останемо. Дакле, оставите ви то на страну. Ми не губимо ништа, нарочито ја се радујем овој слободи ван досадног дворског живота и не желим да се ма само за један дан раније окујем златним ропским ланцима. И грофица, ваша ћерка, истог је мишљења.

¹³⁰ *Инверзија*. [остала буде]

¹³¹ *На левој маргини*. [дозволу]

Маршал

(Љуџићу за се.)

О, каква памет, каква памет! Она навалице иде на то да већу забуну начини. Уосталом чега она има да се плаши?

Артенбург

Па и ви, Екселенцијо, треба да се радујете, што ћете се мало одморити од ваше тешке службе. Останимо, дакле, овде и уживајмо још неколико избројаних дана наше слободе. Можда ћемо ми обоје, кад се вратимо, имати да издржимо једну малу буру.

Маршал

(Замишљено.)

Да. Да. Малу буру.

Артенбург

Право да вам кажем, Екселенцијо, ја бих био вољан да издржим праву истинску буру за љубав ово неколико пријатних часова, које смо овде провели. *(Погледа у башићу.)* Али сад мир! Ево принца и принцезе са госођицом грофицом. Ако хоћете да се још о разним појединостима споразумемо, можемо их замолити за допуштење да у башти још по једну цигару испушимо?

Маршал

С драге воље.

(Обојица усџају и клањају се. Перџен са ѓрофицом исџод руке, а за њима Принцеза долазе кроз башићенску кайију и улазе у џавиљон.)

Појава друга

Принцеза, Перџен, Грофица, Маршал и Барон.

Перген

А, господа су овде на чистом и пријатном ваздуху. Хоћете допустити да и ми мало уживамо?

Маршал

Извол'те, Височанство. Ми молимо за допуштење да наше цигареван павиљона до краја испушимо.

Перген

О, извол'те, само, извол'те. *(Седа с ѓрофицом. Принцеза сѓиоји. Маршал и Ариенбург ѓоклоне се, узму се испод руке и одлазе.)*

Принцеза

(Кад ови одоше, Грофици.)

Ваша Светлост опоменуће се да ми је заповедила да једно хитно писмо за Ребенберг напишем, стога молим за милостиво допуштење да се на неколико тренутака смем удаљити¹³².

(Она значајно ѓоѓледа у Грофицу, ова ѓлавом одобри ѓиешко удахнув. Принцеза се ѓоклони и оде.)

Појава трећа

Грофица и Перџен.

Перген

(Тужно.)

Дакле, још неколико дана па ће се и ово свршити? Уверавам вас, Светлости, да ће ми ови дани остати као најмилија успомена у моме животу.

¹³² *Инверзија.* [удаљити смем]

Грофица

(Иронично.)

Збиља, Ваше –

Перген

О, не изговарајте ту реч, ту хладну немилосрдну реч! Не изговарајте је данас, овде, на овом месту, чија ме пријатна тишина тако чудновато опомиње на моју судбину.

Грофица

(Извуче мараму из џепа, један савијен листић харџије исцаде из мараме и паде код ногу Пергенових.)

Перген

(Засцаде у џовору, брзо се сагне и дохвати харџију /и љужи џрофици./¹³³) Како сте непажљиви! Како олако чувате ваше писмо! Замислите само да овај листић нисмо смотрили и да га је ко други нашао, како би се лако на тај начин ваше тајне одале!

Грофица

(Усиљено се насмеши.)

О! Овај листић одиста садржи тајне, али оне нису моје.

Перген

(Изненађено.)

Нису ваше, па их ипак собом носите!

Грофица

(Обори очи.)

Ове тајне носим собом стога што изазивају моју радозналост. Ваше Височанство знаће да туђе тајне имају веће дражи, но наше властите¹³⁴. Ове су нам познате, оне друге хтели би да докучимо.

¹³³ Умешнушо, на левој марџини.

¹³⁴ На левој марџини. [сопствене].

Перген

(Пребацујући.)

Ви опет велите „Височанство“. Па ми смо се споразумели да ме за све време наше слободе само просто, „господин Перген“ зовете.

Грофица

Ви сте мене мало час титулисали називом „Светлости“!

Перген

Ја сам се одиста налазио још под утицајем нашега опхођења при ручку и само се слободним осећам у свежем зеленилу цвећа и дрвећа. Ја вас дакле молим да ме само Пергеном зовете. *(Тише и нежније.)* О, то ми тако годи, то ме ослобађа свију несносних окова, то чини те за тренут заборавим на оно што никада не може бити! Останимо дакле при нашем споразуму, је л' те, грофице Марго?

(Грофица обори збуњено очи, Перген ојружи руку да је за њену руку ухвати, али је с болним уздахом њрже најирај. Мала њауза. Грофица њријишије руку на срце. Хоће да усїане, али оїеї осїа на сїолицџ.)

Перген

Грофице Марго, а тајна?

Грофица

(Трџне се.)

Ја вам рекох, г. Пергене, да то није моја тајна, али да сам веома радознала да је разрешим. Хоћете ли ми бити на руци?

Перген

(Зачуђено.)

Ја, грофице? Је ли могуће? Откуда сам ја у стању?

Грофица

Али погледајте само! Прочитајте, па ћете ми рећи шта о томе мислите. *(Она му њружи харџију, коју он са усџезањем њрими и њолако оџвори.)*

Перген

(Ним је сџазно рукоџис уџлашено.)
О, Боже! Овај листић. Откуда је он у ваше руке доспео?

Грофица

(Оџеџ њриџиџиџе руком срце и не диже џлаве.)
Ви га дакле познајете?

Перген

Не познајем, али ипак –

Грофица

Али ипак?

Перген

(Муца.)
Ово је – ово је рукопис барона Артенбурга.

Грофица

(Трџне се, дркџуџим џласом.)
Барона Артенбурга?

Перген

(Све веђма збуњен.)
Сасвим сигурно. Али откуда он дође у руке Ваше Светлости? У ваше руке, грофице Марго?

Грофица

(Горко.)
О, он није на свом правом месту. Овај је листић својина – својина грофице Валдхајмове, моје – дворске госпођице. Барон јој је рекао да је то принцези намењено.

Перген

(Веома зачуђено.)

Принцези!? *(Диге харџију и њоче да чииа исџочейка равнодушно, зайим све већма раздрађано.)* Ох! Ово је дивно, узорито!

Грофица

(Жалосно.)

Али се не односи на мене.

Перген

(Све већма одушевљен.)

Па ипак, грофице, ипак се на вас односи! Потпуно се на вас односи. Зар ови редци не носе ваше име?

Грофица

(Још жалосније.)

И принцеза и њена дворска госпођица имају једнака имена.

Перген

(Збуњено.)

Додуше, истина је – али Артенбург – Артенбург – Шта то значи? *(Обори главу љремишљајући. Пољгеди му ојейи љадоше на харџију и он љоче љихим и љојресним љласом да чииа.)*

Моја ружо, мајска ружо,
 Ај, дивотна месечарко!
 Разви твоје рујно крило,
 Горда, дична мирисанко!
 А са круном – украшеном –
 Росном сузом зоре рујне,
 Ђтај тамо... дивној моми...
 Те јој кажи жеље бујне,
 Али жеље... ах! Щ нечујне!...

(Говори, занесен.)

Да. Да. Тамо похитај преко неизмерне даљине, преко дубрава и цветних ливада, преко провалија и гудура, преко планина и густих сеновитих шума! Тамо похитај! Испод стогодишњег а раста стоји колебица у дубоком, мирном покоју; то је колебица једнога пустињака, који је ту мира тражио, застрашен нискостима овога света и уморен својом /дугом/¹³⁵ борбом и мукама. И он је можда срећан био! Похитај преко свега, што би твоје лету сметало, па искажи □¹³⁶ бујне жеље једнога паћеника онеме дивотноме створу с којим се на веки раставља. (*Обори жлаву и ћуши крајко време.*) За ме је овај златни, овај блажени мир само један пролазни тренутак. Ја морам опет да се навезем на пучину живота, /на пучину/¹³⁷ пуну неизмерних дубина и вртлога. И што је овде блажена јава била, то ће ми кроз који час изгледати као пусти сан. Моја жудња неће ту јаву никада више угледати. (*Раздражан дохвати руку грофицину.*) О, грофице, имајте сажаљења с болом нашега растанка, који је тако близу. Немојте да ме будите из овога бајнога сна из кога ће ме ускоро неумитна јава пробудити. (*Принесе њену руку уснама, ња је сипрасно њољуби.*)

Грофица

(*За време говора Перџеновог изгледа срећна и задовољна. Чешиће њољуда у њега и руком њришскује срце. При њоследњим речима она љушишњо исипрже своју руку. Говори кроз жорки осмех дркћућим жласом.*)

Природа, која нас својим божанском чистотом и својим покојем окружује, она је искрена и истинита, па ипак –

Перген

Па ипак, грофице?

¹³⁵ Умејнушњо изнад.

¹³⁶ Прецрпјано. [твоје].

¹³⁷ Умејнушњо, на левој маржини.

Грофица

(Пола њребацујући, њола љуњињио.¹³⁸)

Па, ипак, Ваше Височанство говори с болом о свршетку својих снова које ви никада ни сневали нисте!

Перген

Дакле, ви сумњате, грофице, у истинитост мојих речи, у истинитост мојих болова?

□¹³⁹

Грофица

(Обори очи, уздишући.)

Сумњам, јер ови стихови –

Перген

(Прекида је, ѓорко.)

Ове стихове нисам ја писао, грофице, па ипак – ипак – (*Бори се и настѡавља с најором.*) Ја морам да вам речем истину, праву, свету истину пре но што нас ужасна судбина на веки растави. На веки, рекох, јер се ми више никада срести нећемо. Једна ужасна, једна страховита тајна лежи на мени, ја је не могу, ја је не смем да одам иако ме она чини најнесрећнијим на свету! Али је истина, Маргарито, да вас ја љубим свом снагом моје душе! Да вас љубим, да вас никада заборавити нећу и да ћу са ове очајне љубави умрети, тако ми Бог помогао! (*Дохвањи обе руке њезине.*)

138 [(повика љутито)]

139 *Прецрѡано.*

[Грофица

(Погледа ѓа, њребацујући.)

Ваше височанство игра једну игру, која није ни нас ни њега врлине достојна.]

Грофица

(Заборављајући на све, љеда ља срећним осмехом и шихо љрошајућа.)

Је ли то истина?

Перген

(Сћасно је заљри.)

Истина је, Маргарито, истина као што су истинити златни зраци сунчеви, као што је истинит чисти дах поветарца! Нека се цео свет сруши, нека ме притисне својим рушевинама, нека ме раздроби, ја сам довољно награђен овим једним јединим тренутком среће и блаженства!

Грофица

(Са срећним осмехом.)

Ја ти верујем. *(Тужно.)* И баш зато што је истина, зато је још теже и жалосније.

(Чују се кораџи ван ољраде башићенске.)

Перген

(Трће се, љусићи љрофицу и дохваићи лисићић који је на земљу био љао¹⁴⁰, ља јој ља љружи.)

Ево их! Будимо мирни и присебни, Марго. *(Тихо.)* Сносимо јуначки нашу тешку судбу.

(Грофица сакри хариџију у своју идаму и шихо уздахну. Улазе исјод руке Маршал и Арљенбурљ.)

¹⁴⁰ *Инверзија.* [пао био]

Појава четврта

Перген, Грофица, Маршал, Аршенбург.

Маршал

(Изнанађено.)

Грофица се још није вратила? Мислим, Светлости, да је већ прилично захлад'ило.

Артенбург

(Даје знак Пергену, овај се диже и клања грофици.)

Перген

Допустите, Светлости, да се опростимо.

Грофица

(Усџаје и клања се. Перген и Аршенбург одлазе.)

Маршал

(Пружа руку грофици.)

Одиста ми је чудновато где се принцеза до сад задржала?

Грофица

(Збуњено и обореним очима.)

Она је у својој соби, оче. Казала је да има нека писма за Ребенберг да напише.

Маршал

(Полази.)

Ох, да ли ће се већ једном свршити ова несрећна комедија. Налазим се у најочајнијем положају.

(Кад су били близу кайије, долази им Принцеза брзо у сусрећ с неким писмима у руци.)

 Појава пета

Принцеза, Грофица, Маршал.

Принцеза

*/(Веома зловољна.)/*¹⁴¹

Ах, врло добро, грофе. Молим вас да изволите наредити да се ова писма одмах отправе.

Маршал

(Узима писма.)

На служби, Светлости. Заповеда ли Ваша Светлост да се у собе¹⁴² вратимо?

Принцеза

Не, грофе. Ја и Марго остаћемо још мало овде у павиљону. □¹⁴³ Вече је прекрасно. Хоћу мало да ћеретам с мојом светлом принцезом. *(Клања се грофици.)*

Маршал

Али ја бих имао Вашој Светлости неке врло важне новости да саопштим.

Принцеза

Одиста? Е, кад су тако важне новости, онда ћете ми их ујутру саопштити. За данас имам исувише у глави, јер ми сваки сахат доноси све нова изненађења. Уосталом, чисто бих смела да се опкладим да ћу олако погодити те ваше новости. Ја вас, дакле, за данас разрешујем од дужности нашега кавалера. Ми ћемо саме отићи у наше собе.

¹⁴¹ *Умејинуио, на левој маргини.*

¹⁴² [хотел].

¹⁴³ *Преирџано.* [Прија ми ...]

Маршал

Али, Светлости –

Принцеза

(Прекида га /неси́рїљиво/.¹⁴⁴) Збогом, грофе. Збогом! Не заборавете на моја писма!

(Узе грофицу за руку. Маршал се са устїезањем њоклони и зловољан оде.)

Појава шеста

Принцеза и Грофица.

Принцеза

(Повуче грофицу у њавиљон. Брзо.)

Но, јеси ли покушала да загонетку оних стихова разрешиш? Је ли ти пошло за руком?

Грофица

(Збуњено и оборених очију.)

Ја сам их показала престолонаследнику, и –

Принцеза

(Неси́рїљиво.)

Је ли прочитао стихове? Је ли их познао? Чисто сумњам да је он у стању –

Грофица

(Брзо уи́ада у реч и ѓовори дркћућим ѓласом.)

Он се је изненадио кад их је видео – и рече –

¹⁴⁴ Умеїнуїто изнад.

Принцеца

(Нес̄т̄р̄ї̄љиво.)

И рече?

Грофица

Да је оно рукопис барона Артенбурга.

Принцеца

(С̄т̄ї̄д̄љиво окре̄т̄е ѓлаву.) Ах!

(Грофица диже ѓлаву ња је чудноват̄о њоѓледа.)

Кра̄ї̄ка њауза.

Принцеца

(Окре̄т̄е се ѓрофици и ош̄ї̄ро је ѓледа.)

Па шта је даље казао? Да ли је Артенбург за њега стихове радио?

Да ли се можда Његово Височанство кити перјем свога ађутанта?

Грофица

(Увређено.)

Не!

Принцеца

(О̄ї̄е̄ї̄ с̄т̄ї̄д̄љиво обори ѓлаву.)

Па ипак, можда је он мало ађутантове памети позајмио?

Грофица

(Мало ош̄ї̄рије.)

Ваша је Светлост готово начисто с тим питањем □¹⁴⁵ о престоно-наследнику. На што би дакле имао да /вам/¹⁴⁶ пише ове стихове?

¹⁴⁵ *Прецр̄ї̄ано.* [односно]

¹⁴⁶ *Уме̄ї̄нӯї̄о изнад.*

Принцеза

Пажња или обична галантерија. Један акростихон који млад човек ради једној дами за њен дан рођења, али којом не мора да се ожени.

Грофица

(Иронично.)

Галантерија? Не, Светлости, ови стихови нису обична галантерија. Из њих провирује дубоко, топло осећање. То није једна обична, равнодушна пажња према једној дами.

Принцеза

(Са зебњом обори очи.)

Па ипак – ако се – Артенбург вара

Грофица

(Тужно уздахнувши.)

Не. Не. То не може бити! *(Пољуби руку принцези, молећим гласом.)* О, Светлости, преклињем вас, наредите да отпутујемо с места. Овога часа да отпутујемо! Помислите, да ћемо можда овом неразложном игром људска срца увелити. Помислите на сиротог Артенбурга –

Принцеза

(Се нагло њрже њодиге главу и њовика.)

Ти си луда!

Грофица

(Нејресџано њлачевним гласом.)

А зар му можете замерити? Зар вас он не држи за мене, за себи равну?

Принцеза

(Ужаснуџа.)

Не. Не! То је глупост. То не може, то не сме бити! Забрањујем ти да на то и помислиш! Заповедам ти, Марго, да так'е мисли избјеш себи из главе! *(Окреће се у сџрану и бори се са собом.)*

Грофица

(Је шужно погледа и нагло се њрже. У дну позорнице иза ограда пролажаше Арђенбург ђолако погнуће главе. Грофица ѡрисиу-ѡи ѡринцеѡи. Узео је за руку и уљашеним гласом ђолако говори.)
 Опростите, Светлости! Ви ми замерате што тако мислим. Ено, погледајте доказ којим се моје речи потврђује!

Принцеѡа ђодидже главу и, кад смоѡри Арђенбургѡа, она лако крикну и ђокри лице рукама. Мала ѡауза. За ѡо време Арђенбургѡ је ђолако замакао иза кулиса.

Принцеѡа

(Скида руке с лица, ѡрисиуѡа грофици и говори узбуђеним и исѡрекиданим гласом.)

Иди, Марго, иди горе у твоју собу! Остави ме овде саму, хођу да сам начисто с тим питањем; хођу да се ослободим терета, који ми душу мучи! Иди, иди, Марго! Ја знам да је овај корак нерасудан, неразмишљен, али ја не могу друкчије. Хођу да докучим ту игру, која је недостојна и мене и њих! Ох, ала је то тешко!

(Покрије лице рукама. Грофица је за време њенога говора гледа са саучешићем. Заѡим ђолако погнуће главе одлази на кайију.)

Принцеѡа

(После мале ѡочивке, диже главу.)

Да. Да. Ја треба, ја морам да докучим! (Сѡази да нема грофице, ѡа се ужаснуѡо ѡрже.) Ох! И она је збиља отишла! Она ме је /саму/¹⁴⁷ оставила! (Пође брзо кайији.) Марго! Марго! Ах!

(Трђе се ужаснуѡа. Арђенбург се оѡеѡи ђојави као и ѡрви ѡуѡи и на узвик угледа Принцеѡу и ђохиѡа њој.)

¹⁴⁷ Умеѡнуѡо изнад.

Појава седма

Принцеза и Артенбург.

Артенбург

(Изненађен.)

Ви, милостива грофице.

Принцеза

(Исправља се гордо у вис. Хладно.¹⁴⁸)

Да, господине бароне, ја сам. Шта желите?

Артенбург

(Збуњено.)

Ја – ја – ништа – не желим – само – /'Одао сам мало по овој пријатној хладовини.¹⁴⁹ Али, ви сте тако хладни, тако љутити, грофице, због чега?

Принцеза

(Хладно.)

Имате право, г. Бароне, ја сам љута, а и како не бих била љута¹⁵⁰, кад сам тако бурну сцену с принцезом имала.

Артенбург

(Изненађено.)

Бурну сцену с принцезом? Ви, грофице, иако сте најискренија пријатељица Њене Светлости. – Али, зашто? Ја не појмим¹⁵¹.

Принцеза

Ви не поимате? Ви ме питате зашто иако сте томе свему ви узрок!

¹⁴⁸ [Љутито]

¹⁴⁹ *Умејнутио, на левој маргини.*

¹⁵⁰ *Инверзија. [...љута била]*

¹⁵¹ [не поњам] *Такође и у дружим рејликама.*

Артенбург

Ја, грофице? Шта сам ја могао учинити да –

Принцеза

(Љуџићу му уџада у реч и ошћиро ља љледа.)

Господине Бароне, ја не могу да разумем да ви тако слабо памћење имате, па не можете ничега да се сетите. Ви се без сумње спомињете да сте ми једну песму дали.

Артенбург

(Уџлашено џирџне се назад. Исћрекиданим и дркћућим љласом.)

Једну песму – која је случајно у ваше руке доспела –

Принцеза

Онда је тај случај био индискретан, а не ја. Но, доста о том. Ви ми тада рекосте да је ту песму престолонаследник спремио да је мојој принцези о њеном дану рођења преда.

Артенбург

(Муџа.)

Са свим је тако – грофице – сасвим тако – и –

Принцеза

Дакле, г. Бароне, ја апелујем на вашу савест и велим да ону песму није престолонаследник писао, но да је вашом руком написана!

Артенбург

Мојом руком? А ко вам је то казао?

Принцеза

Сам принц кад му је принцеза случајно показала.

Артенбург

(У највећој забуни.)

Принц – Принцеза! О, Боже, је ли то могуће?

Принцеза

(Ошћиро.)

Да, господине, могуће је и истина је. Ја поштујем истину и увек се трудим да све загонетке, које ми се у животу наметну, разрешим. Зар није била моја дужност да ту песму покажем принцези, која је, као што велите моја искрена пријатељица и да је тиме приугодим на изненађење које јој је принц спремио? Ово тим пре што су сви планови наших дворова /такорећи/¹⁵² у воду пропали. Или ви мислите да ја нисам вечерас са лица грофа Валдхајма, мога оца, прочитала да сте му ви веома немиле гласе саопштили о нашем послу, за који смо 'амо дошли?

Артенбург

(Јако збуњен, љледа у земљу.)

Па ипак, грофице, кад би то тако било, што ја не поричем, принц је хтео принцези своју пажњу да укаже приликом њенога дана, пажњу, велим, која нема никакве везе са плановима –

Принцеза

(Прекида ља.)

А ваш рукопис?

Артенбург

(Брзо.)

Принц има обичај да ми увек његове мисли у перо говори.

Принцеза

(Зайресе љлавом и љледа ља са сажалењем.)

Бароне, ви ми једном предложисте да поверљиви будемо једно према другом, а сада так'у игру играте? Ако Његово Височанство своје песничке изливе вама диктира, или што је још природније, ако се вашом уобразиљом служи, то је његова ствар; али, када он у овак'им околностима, у каквим се ми сада овде налазимо, хоће

152 *Уметинуто, на левој марџини.*

принцези једну песму да понуди, после своје, као што ми изгледа ни мало ласкаве одлуке, онда је то сувише! И ја не могу да разумем, бароне, како сте ви могли да идете на руку једној так'ој интризи, која ми погледа да је само за то скројена да принцезу обмане или да је нагна да даде принцу задовољења ради његове сићушне охолости, што би одиста принцезу изиграло¹⁵³.

Артенбург

(Обори главу и дубоко уздахну.)

Принцеза

(Сћуси се уморно на једну сћолицу.)

Одиста, ја сам имала поверења у вама, господине бароне. И никада нисам могла да замислим да сте ви у стању потпомагати једну так'у црну и непојмљиву сплетку. Ово вам велим без икаквог околишења. Сажалевам што нисам у стању да понесем одавде лепих усмена на ово неколико часова мога мира и одмора. *(Мало блажим гласом погледа ађушаниа са саучеићем.)* Ми се нећемо, ми се не смемо више никада видети. Зато нека је опрштено што се најалост тешко заборавља.

Артенбург

(Дркћућим гласом.)

Да, грофице, ви имате право. Ми се нећемо и не смемо никада више видети, стога треба да смо начисто са истином. Ови срећни тренуци, које нам је судбина тако милостиво, па ипак тако горко, уделила, не треба да се разлете као опало лишће по ваздуху или као изгубљена капљица у хладној реци заборавља. Ови драгоцени тренуци треба да се претворе у бисер на дну хладне и бесне реке, у бисер усмене на вечно изгубљену срећу. Бисер је суза, али је и суза дарак божји. И тај дарак, те бисер сузе наших усмена хоћу да заслужим мојом искреношћу.

153 [компромитовало]

Принцеза

(Лако уздркѣа и лагано диже очи барону.)

Артенбург

(Већма одушевљено.)

Да, грофице. Хоћу да сам искрен да не бих наше успомене ничим помутио. Ах, успомена је тако горак, па ипак тако сладак плод, који нам само оставља драге цветиће из наше минуле прошлости. Ја сам вас преварио кад је онај листић из мога бележника испао. Оно није писао принц принцези. Ви сте погодили, грофице. Оно сам ја писао. Учинио сам неправду и принцези и принцу и вама. Лаж је неправда и само плашљивци лажу.

Принцеза

(Сипрођо.)

Ах, ви признајете дакле! Па, ипак, они су стихови принцези за рођендан.

Артенбург

(Гледа је право у очи.)

Није само принцезино име Маргарита, и они лоши стихови немају ничега заједничког с принцезом. Они су били један цветак, који је из топлога срца поникао и који је требао да остане неопажен¹⁵⁴ од оне која га је пробудила, али је случај све открио.

Принцеза

(Обори главу и припишиће руку на срце, али одмах њодиже главу и погледа Артенбургџа ироничким осмехом. Артенбургџ клече на колена пред њом и узме је за руку. Она ућлашено скочи са столице, али оћейи њаде најраџ¹⁵⁵ и њокри друџом руком очи.)

¹⁵⁴ На левој марџини. [непримећен]

¹⁵⁵ [на столицу]

Артенбург

(Пријиди ми њену руку на усне.)

Да, грофице, ја сам вам неистину казао, али сада треба – сада морате истину да чујете! Она се песма тиче дичне и поносне Маргарите за којом моје срце жуди као цветак за капљицом росе и за сунчаним зраком. Она се тиче Маргарите која је најдражи бисер мога живота и коју ћу вазда као најсветију успомену у моме срцу чувати и мојим сузама купати.

(Принцеза га гледаше изразом љубави и среће.)

Артенбург

Судба је немилосрдна. Ви сте казали да се нећемо, да се не смемо никада више видети. Али знајте, Маргарита, да вас љубим, да ћу вас вечно љубити, да вама припадају најсветије успомене и најдубљи болови мога живота – и, Маргарита, ви нећете у овоме тако блаженом, па ипак тако горком тренутку отказати пријатељски опроштај ономе, који, опраштајући се с вама опрашта се од свију нада свога живота.

(Он рашири руке, глава принцезина клону на његово раме, он је задрли и пољуби.)

Артенбург

(Шајкуће.)

Маргарито, моја Маргарито, ја сам те нашао да те изгубим. Не заборави ме!

Принцеза

(Нагло се окрже од њега и скочи са столице.)

О, Боже! Шта сам учинила! Како сам се заборавила!

Артенбург

(Устјане и нагло је задрли.)

Ти си учинила оно што је само љубав у стању да учини. Хвала ти, моја драга Маргарито, срдачно ти хвала, јер ти си ми поклонила

најлепше успомене, најслађе утехе у моме усамљеноме животу! Ја знам да је моја љубав нашла одзива у твоме срцу, знам да ме никада заборавити нећеш и да ће ми твоја слика вечито пред очима лебдети.

Принцеца

(Тужно.)

Лако је заборавити оно што не сме да се чини, али је тешко заборавити оно што је већ учињено (*Исцрекидано.*) – па ипак – о, Боже – ви не знате све – ја сам вама пребацивала – за вашу неискреност – а и сама вам дугујем искрености – Али не – сад не – не могу – не могу – Па ипак – можда би се још једном – видети – могли – Пословица вели: „човек треба да се нада догод је жив“ (*Почне да јеца*). Зашто да се на веки растанемо? Зашто да се опет не нађемо? Зашто да се не надамо кад још живимо и кад се волимо?

Артенбург

(Почне је сцјрасно љубићи.)

Нада је небески анђео када претходи испуњењу наших жеља, али је паклени демон кад нас својом варљивом светлошћу обмањује!

Принцеца

(Оцрџне се од њеџа.)

А сада иди – Идите, преклињем вас, идите! Ја сам луда, не знам шта чиним! Иди! Хвала вам на ово неколико слатких тренутака рајске среће! Наша је љубав грешна! Ја сам грешница, али Бог ми је сведок да нисам могла друкчије! Можда још смем да се надам, али не. Не – не знам. Иди! Збогом! О, Боже, Боже!

(Пада на сцјолицу, покрије лице рукама и жорко јеца. Артенбург се хваћа за глалу и поспрћући одлази.)

Завеса пада.

Пети чин

Салон у хошелу, као и њређе.

Појава прва

Принцеза

(Сама. Седи на дивану. Оборила ѓлаву на руку ња се њужно замислила.)

Дакле, принц је саопштио Маршалу да невеста коју му је дипломација наметнула не одговара његовом укусу. *(Почивка.)* Додуше, не могу ништа да му замерим, он је сироту Марго понизио, а и боље је тако, но да се је у изврнутом виду догодило. *(Љуѡиѡиѡ.)* Али ме ипак ѓути, јер ако принц не сачува ову тајну, рећи ће се да сам ја осрамођена. Наравно, нико ми неће веровати кад будем наводила да ме он ни видео није. *(Мисли.)* Сад ми се треба¹⁵⁶ извући из овог непријатног положаја, али како, како? Кад бих сада пре одређенога рока отпутовали, значило би да сам у моме поносу увређена и свако би ме осудио. А да овде и дуже останем, сасвим је немогућно иако бих ја врло радо још неколико блажених тренутака просањала. *(Оѡеѡ мисли.)* Треба ми се добро размислити, можда ће ми ипак каква срећна мисао пасти на памет.

(Обори ѓлаву, ња се дубоко замисли.)

¹⁵⁶ [ваља] *Такође и у дружој реченици.*

Појава друга

Грофица излази њолако из своје¹⁵⁷ собе њужноѡ лица и оборене ѓлаве. Сѡази замишљену Принцезу, ѡа се уѡлашено ѡрже. После крајѡке борбе ѡриѡрчи Принцези, ѡадне код њених ноѡу, ѡа, ѡубећи јој руке, јасно ѡочне јецаѡи.

Принцеза

(Трѡне се из сањарија и ѡоѡледа Грофицу.)

Ах, ти си, Марго! Опрости што те нисам смотрила. Ја сам веома, веома уморна и растројена. *(Зачуђено.)* Али – ти плачеш. Шта то значи? Каква те бољка тишти? Синоћ си била весела. Шта ти је? Реци ми. Ти знаш да сам ја твоја пријатељица још из детињства иако те пока'што мучим мојим којекаквим глупостима. Могу ли ти помоћи? Могу ли те утешити! *(Уздихе.)* Ах, има болова који-ма се лако помаже и који се лако заборављају.

Грофица

(Јеца.)

О, Светлости, заклињем вас, имајте милосрђа са мном, не осуђујте ме! Само у вама имам поверења. Само вама могу поверити шта ми срце тишти, па ипак не знам како ћу то да искажем.

Принцеза

(Брижно.)

О, Боже! Шта ти је – кажи ми? *(Помилова руком косу и чело Грофичино.)*

Грофица

Ах, Светлости, колико сам вас молила да се оканете ове несрећне игре! Камо среће да сте ме послушали! Али, сад је доцкан. Ја сам већ изложена свачијем презрену ако се ово ма када открије. Ја презирем саму себе.

¹⁵⁷ [њене] Такође и у другој реченици.

Принцеза

(Тужно.)

Да. Да, ти имаш право. Боље би било да сам те послушала. Али чега се ти тако јако бојиш? Ја сам ти обећала да ћу те бранити од зловоље мога оца.

Грофица

О, Светлости, иако би требало да се плашим заслужене зловоље милостивога Кнеза, ипак није то што ме у очајање гони! Кад би само то било, ја бих се с пуном вером и храброшћу у вас уздала.

Принцеза

Дакле, није то? Шта друго може бити што те гони да саму себе презиреш?

Грофица

О, како ћу да вам кажем – принц –

Принцеза

(Уйрејашћено.)

Но, принц? Шта је с њиме? Да није можда дознао да смо улоге измењали? Ко је ту тајну издати могао? Можда и Артенбург зна? О, то би ужасно било!

Грофица

Не. Не! Принц ништа не зна, он мене још за принцезу држи.

Принцеза

(Одахнувши.)

О, хвала Богу!

Грофица

(Горко.)

Па ипак, Светлости, ово што треба да вам кажем, још је горе, хиљаду пута горе, но да је наша тајна откривена – јер принц – О, како ћу да кажем –

Принцеца

(Несврљиво.)

Но, шта је с принцем?

Грофица

(Исрекидано.)

Принц – Светлости – Принц – мисли – мисли – да љуби принцецу.

(Покрије лице рукама.)

Принцеца

(Брзо.)

Принц мисли да љуби принцецу? Он тебе држи за принцецу? И он ти је то казао?

Грофица

(Пошврди главом не скидајући руке с лица.)

Принцеца

Доиста, то је страшно! Принц је казао твоме оцу да принцеца не одговара његовом укусу и сада тај исти принц изјављује тој принцеци љубав!

Грофица

Страховита тајна лежи на њему, Светлости. Он је био болно потресен. О, камо среће да никада нисам доживела онај тренутак, јер сам хтела у земљу да пропаднем од стида и срама ради лажне улоге коју сам према њему играла.

Принцеца

(Љушчио.)

Ти, Марго, ти си се стидела пред њиме? А што ниси на ме помислила? Што се ниси опоменула поштовања, које ми дугујеш, па да си га оборила с његове висине и повикнула му да је то врло детињасто од њега, што овамо моју руку одбија, а овамо ми љубав изјављује?

Грофица

(Диже њоносијџо ѓлаву и ѓледа у ѓринцезу.)

Ја сам то учинила, Светлости, ја сам му говорила онако како се пристоји једној принцези. Ја сам у том погледу вазда била одиста ваша достојна заступница и верна пријатељица.

Принцеза

А он? Онда је сигурно на њега ред био да од срама у земљу пропадне?

Грофица

Светлости, тада је он говорио о некој загонетној тајни, која га притискује. Говорио је о својим осећајима и своме срцу. Тада заборавих ја и на тајну, која га је можда за другу везивала, заборавих да нисам принцеза, заборавих на све, па се предадох болу и осећању које се у моме будаластом срцу раздрага. Заборавих –

Принцеза

(Ухвајџи љуџијџио Грофицу за браду ња јој издиже ѓлаву, ѓреџећи.)

Ти га љубиш, Марго?

Грофица

(Плачући.)

Ја вас, отпеклињем, пустите ми да отпутујем још данас, још вечерас да отпутујем и да се ма где сакријем. Ја не смем више да га видим.

Принцеза

(Скочи с дивана и ѓође неколико ѓуџа ѓамо-амо. Бори се у себи и рукама маше. После ѓоџа ѓрисџуџи клечећој ѓрофици, ѓа је снажно ѓрже и у вис ѓодиже.)

Да, ти имаш право, Марго, ти треба да отпутујеш. – И ја – и твој отац – сви, сви ћемо се сутра у Ребенберг кренути. Ми не треба више никога овде да видимо.

Грофица

(Молећи.)

О, Светлости, ја вас молим. То би у очи пало. Помислите шта би овде и у Ребенбергу казали. Најбоље је, да мене нагло нестане –

Принцеца

(Прекида је.)

Ти заборављаш да не можеш одавде тако нагло отпутовати? Ти си овде принцеца. Твоја дворска госпођица и твој дворски маршал не могу овде без тебе остати.

Грофица

(Јадикује.)

О, Боже, Боже, све гора и црна несрећа.

Принцеца

Ти видиш, дакле, да ми морамо одавде обадве отићи, и ми ћемо то и учинити сутра зором! Нагла болест или иначе што друго биће узрок нашег напрасног одласка. То је ствар твога оца.

Грофица

О, да ли ће он пристати?

Принцеца

Зар ја нисам принцеца? Ако буде потребно¹⁵⁸, ја ћу му заповедити и он ће тада морати да послуша. *(Пође немирно по соби ијужно и забринуто. Затим сјаде пред Грофицу, мейну јој обе руке на рамена, ња је пријатељски зледа.)* Марго, ми ћемо отићи, ми морамо да одемо. Ти си моја пријатељица, и ја /тек/¹⁵⁹ у овоме тренутку осећам колико је човеку потребно да има уза се једно

¹⁵⁸ [нужно]

¹⁵⁹ Умејнуто изнад.

топло и пријатељско срце. Дакле, чуј ме и ја треба и ја морам што скорорије одавде да отпутујем, и ја не смем више никога овде да видим!

Грофица

(Зачуђено.)

Ви, Светлости? Доиста, ја вас не разумем.

Принцеза

(Све већма раздрађано.)

Доле са гордошћу, доле са уображеном охолошћу! Овде стоји пријатељица према пријатељици. Нека нас искрено пријатељство и искрено поверење целога живота свезује! Марго, ти си за тренут заборавила на улогу која ти је намењена, ти си тешко трпела под маском коју сам ти ја наметнула, ти си ми очајном муком поверила болове који ти срце цепају. *(Вуче је силом до дивана. Принуди је да седне, а она клекне код њених ногу.)* Марго, ти не треба да очајаваш, јер, погледај ме код твојих ногу, и ја сам се заборавила и ја сам залутала и ја сам тужна и несрећна и ја осећам, први пут у животу осећам да имам срца, срца пред којим у прашину пада и најјача гордост, и ја сам искусила на себи да никаква уображена памет није у стању да нас сачува од заносних будалаштина! Седи, седи, пријатељице, и слушај ме! *(Тужно шапћуће.)* Зар није сва лепота овога света будалаштина? Зар није будалаштина кад се радујемо цвети коме плод недостаје, кад се радујемо сутону, а без и једне зраке светлог сунца?!

Грофица

(Пошресено.)

Ви, Светлости? Ви сте – Је ли могућ?! Јесам ли добро разумела? Дакле, ипак –

Принцеза

(Сакрије главу у њено крило.)

Тако је, Марго, могуће је. Добро си разумела. Ја сам осетила да имам срца. Моја гордост није се томе противила, па и сама моја

памет сагнула је главу, па мисли и ради у служби срца мога. Па, ипак, Марго, кад се тајанственом чаролијом отвори цветак моје прве љубави и кад је већ истина лепршала око мојих усана, ја се не издадох, јер би' у тај исти мах изрекла смртну пресуду и срцу и љубави мојој!

Грофица

О, Светлости, Светлости, тешко нама. Тешко нама!

Принцеца

(Горко јеца.)

Опрости ми, Марго, што ти нисам уштедила многе и многе болове и јаде! Ето и ја трпим, пријатељице моја. И ја осећам сву горчину изгубљене наде. 'Оди на моје срце! Одсада ћемо заједно тужити и заједно се тешити!

(Принцеца седе до Грофице, ња је чврстио зајрли. Једна другој наслонила главе на рамена. Крајика њочивка. Наједанпут се зачу у њредсобљу љућа хийних корака. Принцеца и Грофица њусишише се, ња гледе зачуђено у врати.)

Појава трећа

Маршал, Принцеца и Грофица.

Маршал

(Улети у собу блед и збуњен с једним њисмом у руци.)

Опростите, Светлости! *(Муца ужаснуи.)* Али – ја вас молим – спасите ме – Све је пропало!

(И Грофица и Принцеца скоче уљашене с дивана.)

Принцеца

(Плашљиво.)

Пропало?! Шта се догодило, грофе?

Маршал

(У највећем очајању.)
Рауфенберг је дошао.

Принцеза, Грофица

(У један мах њовичу ужаснуће.)
Рауфенберг!

Маршал

(Продужује даље.)
И донео писмо кабинетског саветника, /у коме ми се јавља/¹⁶⁰ да овамо стижу кроз који час и Његова Светлост Кнез и Његово Височанство Херцег!

Принцеза и Грофица

(Узвикну у један мах једно.)
Ах!

(Покрију лице рукама и љадну на диван. И Маршал се сруши на једну столицу.)

Крајика њочивка.

Маршал

(Очајно.)

Ја сам изгубљен човек! Ја сам пропао! Убићу се да би избегао гнев свога господара, који ме је својим поверењем одликовао. Ја сам то његово поверење проневерио! (Обори љаву.) Молим вашу Светлост за допуштење да јој писмо прочитам. (Чииа.) „Његова Светлост, наш милостиви господар, видео је са особитим задовољством из извештаја Ваше Екселенције да њена Светлост принцеза Маргарита на изванредно пријатељској ноzi стоји с Његовим Височанством престолонаследником од Бертингена (Пољледа њока'шио жалосливо у њринцезу.) Ово пријатељско похо-

¹⁶⁰ Уметнуће изнад.

ђење осигурава остварење давно жељене везе оба пресветла двора. Његова је Светлост врло радосна што може и овом приликом да изјави вашој Екселенцији своју владалачку захвалност што сте вашом умешношћу и тактом припомогли да се ова деликатна ствар срећно концу приведе.“ (*Говори њужно.*) О, Боже, он ми благодари, а шта ће радити кад праву истину дозна! (*Уздихне. Чийа.*) „Ради овако срећнога исхода ове ствари, а и услед споразума с Његовим Височанством Херцегом од Бертингена, Његова је Светлост унеколико изменила своје пређашње наређење. Светли Кнез је пристао да са Херцегом у Бергенау дође. Његово Височанство Херцег дочекаће Светлога Кнеза на последњој станици па ће обојица у купатило доћи да тамо заједнички као суседи и добри пријатељи присуствују прошевини принцезе и принца. Дворанин Рауфенберг је с брзим возом унапред послат да вам ово писмо преда како би могли наредити што треба. За један сахат после Рауфенберга стижу тамо високи путници са засебним возом. У пратњи Његове Светлости налази се један ађутант, а у пратњи Његовог Височанства дворски маршал барон Верденберг. Званични билетани већ су спремни. Чекам да ме о току целе церемоније известите, па да их обнародујем.“

(*Писмо исїаде из његових руку. Он њокри лице рукама и обори љаву.*)

Ойейі країїка њауза.

Принцеза

(*Усїїане и у највећем узбуђењу хода њо соби.*)

Али ми не смемо да допустимо да се још гора несрећа догоди. (*Сїїане и ѡремишља.*) Како би било да одмах одавде отпутујемо? Прво да телеграфујемо оцу да нас на првој станици дочека, па онда –

Маршал

(*У очајању.*)

Али то је немогућно! Његова је Светлост већ скоро пред купатилом. Још који тренут и ја ћу морати ићи на станицу да га дочекам.

Принцеза

(Криши руке.)

Па шта да радимо? Шта да радимо? Ја ћу признати оцу праву истину, али како ће он Херцегу то саопштити. Херцег и отац мисле да је овде све готово, само још они фале да нас благослове!

Грофица

(Јеца и уздише.)

О, Боже, Боже!

Маршал

Ја ћу полудети! Ја ћу се убити! О, ја матора луда, што сам пристао да потпомажем којекакве детињарије! (Узима ѝисмо и усѝаје.) Ја □¹⁶¹ /морам да похитам/¹⁶² на станицу, /јер је већ крајње време/¹⁶³, па после, како Бог да! О, Светлости! Светлости!

Принцеза

Кажите оцу да имам нешто важно с њиме /насамо/¹⁶⁴ да говорим. Чим 'амо приспе, ја ћу му све, све казати!

Маршал

(Јадикује.)

Ох, то ће га веома обрадовати!

(Оде у највећем очајању.)

161 Прецрѝано. [идем]

162 Умеѝнуѝо изнад.

163 Умеѝнуѝо, на левој марѝини.

164 Умеѝнуѝо изнад

Појава четврта

Принцеза и Грофица.

Принцеза

(Ходе брзо њо соби, љуишићо.)

Ствар је врло озбиљна и може нас све стати и суза и срамоте! Али шта Херцег има овде посла? Ја бих с оцем лако на крај изашла! Ко је то могао напред предвидети. И Валдхајм је крив што је писао оцу да овде све тако ружичасто изгледа.

Грофица

(Тужно.) Ви грешите, Светлости. Како можете њему сирوماху што да пребацујете? Он је радио по налозима Ваше Светлости!

Принцеза

(Брзо иде њо соби, љуишићо.)

Ђути, Марго! Не знамо ми ни једна шта говоримо! Али шта да радимо?! Села си ту, па плачеш, а нећеш ничега паметног да се сетиш! Ох, Боже, Боже, да је бар овде Артен – *(Прекиде љовор као да се нечеђа сеиш.)* Ах, гле, то ће добро бити.

(Пришрча брзо сџолу и звони, улази собарица.)

«Појава пета»

Собарица и њређашњи.

Принцеза

Грето, брзо, брзо трчи горе и замоли барона Артенбурга да одмах, али одмах к мени дође! *(Собарица се њоклони и изађе.)* На-послетку, признаћу му све. Он је паметан, он ће наћи начина да се из ове неприлике извучемо.

Грофица

(Која је усџала и љринџезу уџлашено љосмаџрала.)

Али, Светлости, помислите само –

Принџеза

(Сва задиџана и узнемирена, љрекида је.)

Сад више немамо шта да размишљавамо. Ствар је готова. Мора се кидати, па ма шта било¹⁶⁵! Ох, Боже, Боже, да сам то јуче знала, да сам и у сну могла снити¹⁶⁶! То је страшно! То је ужасно! Али само да Херџег не долази, мени би све []¹⁶⁷ друго играџка била! Ето, Марго, како се жалосно свршише снови наши!

«Појава шеста»

Собариџа брзо улази у собу.

Принџеза

(Приџрчи јој.)

Но, шта је?

Собариџа

Ваша Светлости, барон Артенбург и Његово Височанство принџ опасно су се поболели.

Принџеза

(Засџа укочено.)

Поболели?!

Собариџа

Да, Ваша Светлости. Гостионичар ми је казао, чим је дворанин Рауфенберг код њих био да им своје подворење учини, они су се одмах у своје собе закључали и послужитеља по лекара послали. Они никога к себи не пуштају!

¹⁶⁵ [... па куд пукло]

¹⁶⁶ *Инверзија*. [снити могла]

¹⁶⁷ *Преџрџано*. [лако]

Принцеца

(Гневно.)

Ха-а-а! *(Махне руком. Собарица се њоклони и одлази.)* Плашљивице једне! Кад су чули да Херцег долази, они се разбољевају и у собе затварају! А овамо онај сметењак принц великодушно налази да принцеца не одговара његовом укусу.

Грофица

(Тужно.)

Не осуђујте га, Светлости, пре, но што –

Принцеца

(Љуџиџио.)

Добро, добро, Марго, разумем већ! О, Боже, Боже, већ не знам ни шта говорим *(Назла иде њо соби. Крајика њауза.)* Марго, седи, седи брзо, па пиши! *(Маргариџа седа за сџо и узима њеро. Принцеца говори, она џише.)*

„Очекује се да ће барон Артенбург с пуним поверењем и кавалерством ћутати о свему што се овде за неколико последњих дана догодило. У исто време умољавају се и барон Артенбург и господин Перген да се ничему не чуде и да најчудноватије и најизненадније ствари сматрају као нешто сасвим обично и природно. Ако се ова молба испуни, онда ће успомена на прошлост остати мила и светла, а нада /на будућност/¹⁶⁸ можда /ће/¹⁶⁹ ове успомене још милијима и светлијима учинити. Нема сумње да ће барон Артенбург овај листић вратити по доносиоцу.“ *(Говори.)* Тако, мало ми је лакше сада. Стави, Марго, при дну писма једно М, па га брзо сави да га барону пошаљемо.

(Грофица савија џисмо и ѡредаје га Принцеџи. У сџио време чује се најољу гостџионичко звоно и лџа дошавших џџиџника. Принцеџа се џрже уџлашено Грофица скочи са сџолице.)

¹⁶⁸ Умеџнуџо, на левој маргџини.

¹⁶⁹ Умеџнуџо изнад.

Принцеца

(У највећем сџраку јури њо соби, њо исџо чини и Грофица.)

О, Боже, ево их већ! Грето, Грето! Ах, а писмо! Шта ћу с писмом?! Марго, брзо трчи сама па носи! Али, не! Не. Ти си принцеца! Ох, Боже, Боже! *(Луџа се све ближе чује.)* Већ су у ходнику! Иди, иди, Марго! Опозиће¹⁷⁰ на теби како смо се уплашиле! Иди, Марго! Ја ћу оца сама да дочекам. Брзо, брзо!

(Гура Грофицу у своју собу, баца за њом џисмо и заџвара враџа. Враћа се џлади руком косу и џлази средњим враџима. Враџа се широм оџварају. Улазе Кнез, Валдхајм и Ађуџанџ.)

Појава седма

Кнез, Валдхајм, Ађуџанџ и Принцеца.

Кнез

(Пође брзо Принцеци у сусреџ, џа је заџрли.)

Драго дете моје, веома се радујем што те здраву и чилу видим.

Принцеца

(Полеџи му у наручје.)

Добро дошао, мили оче! Одиста, ти си нас твојим доласком веома пријатно изненадио.

Кнез

(Весело.)

Ти знаш да се тиче једне врло значајне ствари зато сам и похитао.

Принцеца

(Прекида џа, лађано.)

Пре но што све будеш исказао¹⁷¹, ја те молим да с тобом неколико речи насамо проговорим.

¹⁷⁰ [Приметиће]

¹⁷¹ *Инверзија.* [исказао будеш]

Кнез

(Смеје се.)

Ха-ха-ха, наравно, наравно, могу већ мислити о чему ћемо разговарати. Врло радо! Врло радо! (Окрене се Валдхајму и ађуџанџиу и лако климне главом.) Господо.

(Ови се дубоко клањају и одлазе.)

Појава осма

Кнез и Принцеза

Кнез

(Узима Принцезу за руку, присиђује дивану и седе.)

Дакле, дете моје, похитај с тим твојим важним разговором, јер треба још пре ручка да се с мојим старим пријатељем Херцегом састанем. У осталом, ја бих смео да се опкладим да ћу погодити о чему ти хоћеш са мном да говориш. Валдхајм ме је о свему известио како сте се пријатељски и поверљиво с престолонаследником опходили и ја могу да мислим –

Принцеза

(Повика.)

Не, оче, ти нећеш никада погодити шта ја хоћу и шта морам да ти кажем.

Кнез

(Весело.)

Но, дакле, шта је?

Принцеза

Ти знаш, оче, да ја умем бити послушна, нарочито у стварима које се непосредно мене тичу, али, наравно, кад се претходно и ја за мишљење упитам. Дакле, ја сам одмах разумела твоју намеру¹⁷²,

¹⁷² [наредбу]

чим је добри доктор Вајнберг нашао да сам се прилично поболела и да ми треба¹⁷³ без оклевања /доћи/¹⁷⁴ ,амо у Купатило.

Кнез

За твоју срећу, дете моје, за твоју срећу, ја се веома радујем, што се наши планови –

Принцеза

(Одлучно.)

Неће []¹⁷⁵ остварити. Ја нећу никада престолонаследнику од Бертигена моју руку пружити!

Кнез

(Ужаснућ и разгораченим очима гледа Принцезу, зајим скочи са дивана и рашири руке.) Шта кажеш? Јесам ли добро чуо, добро разумео?

Принцеза

Ја сам казала, оче, да и поред свију одличних својстава принчевих и поред свега мога високог поштовања према њему, нећу никада пристати да му руку пружим.

Кнез

(Пријишиће руком чело и пође љушићо по соби, зајим сјаде пред принцезом.)

Али то је немогућно, сасвим немогућно! Зар ми није Валдхајм писао да се ви овде с принцем искрено и изврсно провађате?

Принцеза

Валдхајм је истину казао. Ми смо овде одиста неколико красних дана проживели, али може неко врло радо с неким у друштву бити, а да се не мора с њиме венчати!

173 [ваља]

174 *Умејнућо изнад.*

175 [никада]

Кнез

(Жалосйиво.)

О, Боже, Боже! (Срдийо.) Али што ми није Валдхајм то јавио. То би ми уштедело празну илузију, која ме је 'амо догнала, а и Херцега би од непријатности сачувао, јер је и он 'амо с највећом радошћу похитао. Како ћу да му кажем усмено оно што је дипломатским путем готово већ свршено? О, у какву си ме забуну довела! (Срдийо.) Али зашто ми није Валдхајм то раније јавио, па не бих ни Херцега узалуд 'амо потрзао?

Принцеза

А јесам ли ја о томе питана? Има ли гроф Валдхајм права на тајне срца мога?

Кнез

(Блаже, узимајући руку њринцезину.)

Ах, ти си за зло узела што ниси раније о мојим плановима извештена! Али ја сам хтео да ти уштедим разне непријатности и устручавања, (Смешећи се.) јер познајем врло добро ћуди моје ћерчице! Ти би одмах у почетку без икаквог околипања казала твоје: „Нећу!“ А сада, признај, само хоћеш зато да ми се осветиш и да ме мало измучиш! Али сада доста о томе, хајде да се¹⁷⁶ озбиљно разговарамо, јер сам прилично гладан, а и Херцег ме чека. Ми ћемо данас заједно ручати.

Принцеза

(Пољуби руку Кнежеву.)

Ја озбиљно говорим, оче. Благодарим ти, што си ми уштедео непријатна устручавања, али ја сам себе испитала и моја је одлука чврста и непоколебљива.

¹⁷⁶ Прецртано. [сада]

Кнез

(*Сироџо.*)

То је немогућно! То не сме да буде! Ја то нећу да трпим¹⁷⁷! Захтевам послушност, а твоја је дужност да се захтевима и интересима владалачких дворова покориш!

Принцеза

(*Подиже главу гордо и њркосећи, зашћим зашрли оца кнеза, гледа га весело и улађује се.*)

О, оче, ја сам уверена да ће наша кнежевска кућа и даље постојати и цветати, иако ја не будем принцеза од Бертингена, што не би угледу наше куће баш тако много допринело. Јесу ли Херцези од Бертингена отменији и племенитији од нас?

Кнез

(*Пријатљељски је гледа.*)

То не, али –

Принцеза

(*Милује образе Кнежеве.*)

Зашто дакле мој добри отац хоће да жртвује своју ћерку које-каквим дипломатским рачунима? []¹⁷⁸ Мој ће добри отац допустити да његова Маргарита буде срећна и блажена []¹⁷⁹ на свој начин. (*Она њри овим речима њогледа Кнеза њиако њаволасћо да се овај гласно насмеја.*)

¹⁷⁷ *Прецирћано.* [Ја нећу то да...]

¹⁷⁸ *Прецирћано.* [На срећу ми не припадамо великим силама, које своје политичке алијанције запечаћују удадбама својих принцеза, да би заједно ратовали и узајамно се бранили. Наше мало царство опстаће и без помоћи силнога Херцегства бертингеншког и као што је Фридрих велики дозволио својим поданицима, да сваки на свој начин срећан и блажен буде, тако ће и]

¹⁷⁹ *Прецирћано.* [опет]

Кнез

(Милује је.)

Ти знаш врло добро, дете моје, да те ја не бих нигда нагнао на везу којој се твоје срце опире и која би те унесрећила.

Принцеза

(Живахно.)

О, ја сам то увек знала!

Кнез

Стога сам и хтео да ти дадем прилике да се овде с твојим срцем посаветујеш. Молим те, дакле, посаветуј се још једном, можда беш ипак моћи да се мојим жељама одазовеш.

Принцеза

(Одлучно.)

Не, оче. Не. Ја сам се посаветовала и ја сам начисто с мојим осећајима! Немам ништа противу принца. Он је одиста изврстан човек и заслужује свако поштовање, али ипак ја не могу никада моју руку да му дадем. О, ја бих била ужасно несрећна! Веруј ми, оче, да бих радо сваку твоју жељу испунила, али само ову не могу. Никако не могу!

Кнез

(Уздихући.)

Но, кад је тако, онда је ствар свршена иако ми је веома непријатно. Херцег је на мој позив дошао 'амо, мислећи да је посао по нашој жељи удешен. Сад га треба о томе извести. Ох, то ће бити веома мучна сцена. Ја ћу му Валдхајма послати, он ће му ствар разложити пре но што се нас двојица састанемо. То је тугаљив задатак, али то нека је казна за Валдхајма, што ме је преварио и што ме није искрено известио.

Принцеза

(Живо.)

О, он није ништа крив, оче. Он је све искрено представио и праву истину казао. Ако има какве кривице, онда сам ја прави кривац.

Кнез

(Пријатино.)

Добро, добро, нећу ја њему ништа нажао учинити. Сада треба да све заборавимо и да гледамо како ћемо се најбоље из ове неприлике извући, јер –

(Чује се удар у врати. Улази гроф Валдхајм, њужан и збуњен.)

Појава девета

Кнез, Принцеза и Маршал.

Маршал

(Клања се, муца.)

Двор-двор-ски Мар-шал Његовог Височанства Херцега, барон Верденберг, моли за допуштење да сме испоручити поруку Његовог Височанства.

Кнез

(Одобри главом. Гроф излази клањајући се.)

Иди, дете моје, у твоју собу. Ја ћу те звати кад буде време.

(Пољуби је у чело, принцеза пољуби Кнеза у руку и одлази /вело¹⁸⁰ у своју собу.)

Појава десета

Кнез, барон Верденберг.

Верденберг

(Дубоко се клања.)

По заповести мога пресветлог господара, а на његову дубоку тугу и жалост, имам Вашој Светлости да саопштим да Његово Висо-

180 Уметничко издање.

чанство престолонаследник, иако високо цени и поштује изврсна својства Њене Светости Принцезе, ипак не гаји она осећања која су потребна¹⁸¹ да осигурају срећу како његову тако и принцезину давно жељеном везом. Његово Височанство на своју велику тугу узело је то к знању и мишљења је да се у томе правцу предузете припреме прекину.

Кнез

(Гледа неко време Барона намршћено, зајим се жласно насмеја.)
Дакле и принц? То је чудновато! Малочас ми је и принцеза то исто казала. Оставимо дакле ту ствар на миру! И ми владоци нисмо баш тако велемоћни, па морамо пока'што да оћутимо ако се наши најбољи и најпаветнији планови расплину. Али ово неће да ме задржи да се с мојим старим пријатељем који час весело не проведем.

Верденберг

(Поклони се.)

Уверен сам да ће се Његово Височанство веома радовати жељи Ваше Светлости, али ја молим да Ваша Светлост милостиво саслуша још једну поруку Херцегову.

Кнез

Ја слушам.

Верденберг

Мој пресветли господар појми врло добро да после оваквог обрта ствари, неће баш /ни принцу, ни принцези/¹⁸² најпријатније бити да се лично састају и опходе; али је Херцег мишљења да је у интересу оба владалачка дома да се ова ствар сматра као да нигда ни постојала није. Једном речи, да се о овој жељеној вези ништа

¹⁸¹ *На левој маргини.* [нужна]

¹⁸² *Умејнуто, на левој маргини.*

више и не помиње. Херцег мисли да није нужно да се одавде одмах отпутује, /јер би то у очи пало/¹⁸³. Међутим, њихова висока господства ће се и даље пријатељски опходити као што /њиховим положајима/¹⁸⁴ и доликује, да би се избегли сваки могући коментари и да не би то најближој послужи у очи пало. Његово Височанство нада се да ће и принцеза Маргарита ове разлоге појмити и одобрити.

Кнез

Херцег има право, потпуно право. Тако и јесте. Кад принц и моја ћерка неће да се узму, онда је ствар свршена, и о томе не треба више ни говорити, као да никада ни постојала није.

Верденберг

(Клања се.)

То је жеља и Његовог Височанства. У исто доба имам част изјавити да ће Његово Височанство с престолонаследником и пратњом одмах 'амо доћи, да се представи Њеној Светлости принцези и да који час при столу /с Вашом Светлошћу/¹⁸⁵ у веселом разговору проведе.

Кнез

(Весело.)

О, ја ћу се веома, веома радовати да с мојим старим пријатељем /неколико/¹⁸⁶ искрених речи измењам.

(Верденберг се клања и одлази.)

183 *Умеј̄нӯӣо, на левој мар̄гини.*

184 *Умеј̄нӯӣо, на левој мар̄гини.*

185 *Умеј̄нӯӣо, на левој мар̄гини.*

186 *Умеј̄нӯӣо изнад.*

Појава једанаеста

Кнез

(Прилази врати́ма принцезине собе и ои́вара их.)

Дете моје, ходи брзо, сад ће доћи Херцег. Хоће да те види и позна.

(Излази Принцеза, збуњена. За њом Грофица бледа и обојених очију.) А, гле! Ту је и твоја пријатељица грофица. *(Ова се дубоко клања.)*

Па, како је, како, драга грофице? *(Ова се клања и нешићо збуњено ѝромрља. Кнез се окреће принцези и ѝонуди јој руку.)*

Сад ће доћи Херцег, дете моје. Он ме је предухитрио у учтивости и љубазности. Ја сам хтео први к њему да одем, али он ме малочас извести да ће одмах 'амо доћи. *(Уздише.)* У исто доба јавио ми је да од оне наше ствари нема ништа. Ми ћемо се узајамно понашати, као да никада ништа нисмо ни предузимали ни говорили. О венчању неће бити ни помена. Буди, дакле, сасвим умирена.

Принцеза

(На сѝрану, одахнувши.)

Хвала Богу.

(Грофица још већма сагне главу ѝужно уздишући.)

Кнез

Ми ћемо изаћи до степеница у сусрет Његовом Височанству.

(Полази. У исто време Маршал Валдхајм ои́вара с ѝоља врати́а и дубоко се клања.)

 Последња појава

Улазе Херцеџ с бароном Арџенбургџом испод руке, за њима Перџен и барон Верденберџ. За овима улазе маршал Валдхајм и кнежев ађушанић и сџају са кнежеве сџране. Барон Арџенбургџ и Перџен збуњени и бледи оборили очи и не смеју никоџа да џоџледе. Херцеџ мало џужан, а ли се џако џрави весео. Кнез с џринцезом и Херцеџ с џринцем брзо џриђе једно друџоме. Грофица Марџо и Перџен зао сџају иза њих и џледе у земљу. Сви се узајамно клањају џо дворском церемонијалу.

Кнез

(Весело, џушџа руку џринцезину и рукује се са Херцеџом.)
 Радујем се, стари друже и пријатељу, што те опет поздравити могу. Добро ми дошао!

Херцег

(Весело, џушџа руку Арџенбургџову и рукује се са кнезом.)
 Здраво да си, мој добри Фридриче!

Кнез, Херцег

(У испо време џресџављају.)
 Моја ћерка, принцеза! Мој син престолонаследник!

Артенбург

(Трза се ујреџашџен, за се.)
 Она! Она принцеза!

Принцеза

(Трза се џако испо ујреџашџена, за се.)
 О, Боже, он – принц! *(Хваџа се руком за срце.)* Дакле, ме је моја тајна полиција, џенералица Шварценау, преварила!
(Грофица Марџариџа џосрну, џа се ухваџи руком за сџолицу. Перџен се џрже и џревуче руком џреко чела и џобеже џрозору.)

Валдхајм

*(Који у њочейку као убијен главу оборио, њогледа у вис, разгори
рачи очи, и уйрејашћено за се муца.)*

Шта – а – а ! Каква је ово комедија!

*(За то време Кнез и Херцеџ испод руке иду од једноџ до друџоџ
члана њихове праћње и ѡпредсјављају их.)*

Артенбург

(Присјуџа ѡринцеџи.)

За име Боџје, је ли то могуће? Ви, Маргарито, ви сте принцеџа?

Принцеџа

(Сјидљиво обара очи.)

А ви, ви сте – *(Заклони лице лејезом.)*

Артенбург

О, Боџе, шта сам учинио! Али се још све да исправити. Смед ли,
Маргарито?

Принцеџа

(Климну главом испод лејезе и не диџе очију.)

Артенбург

(Брзо ѡрисјуџа Кнезу, кад се баи сврши ѡпредсјављање.)

Молим покорно Вашу Светлост да ми милостиво допусти да смем
на вас управити једну молбу¹⁸⁷, коџа, ако се испуни, мене ће не-
описано усрећити, а сигуран сам да ће је и мој пресветли родитељ
потпомоћи.

Кнез

(Зачућено гледа у Херцеџа.)

Говорите, мој драги принче, говорите! Будите уверени да ћу се
неизмерно радовати да сину мога старога пријатеља ма какву
љубав учиним.

¹⁸⁷ *Иверџија*. [... једну молбу управити]

Артенбург

(Свечаним ѓласом.)

Ваша Светлости, почем су наше куће од вајкада тесним пријатељством скопчане, то да би ово пријатељство још чвршће постало, ја молим Вашу Светлост за руку светле принцезе Маргарите.

(Кнез, Херцеѓ и барон Верденберѓ веома изненађени, занемеше неколико ѓренушака. Гроф Валдхајм ѓрља весело руке.)

Херцег

(Намришњено ѓоѓледа Верденберѓа.)

Шта значи све ово?

(Верденберѓ зачуђено слеже раменима.)

Кнез

(Несиѓурним ѓласом.)

Ваш чудновати захтев одиста ме изненађује. Мој поштовани пријатељ Херцег без сумње је уверен како бих се ја од срца радовао овој вези наших кућа, али моја ћерка – ваше Височанство појмиће да ја никада нећу на њен избор да утичем – Она – најзад оставимо то времену, ако би –

Артенбург

(Брзо.)

Времену, Светлости? А зар ми нисмо имали довољно времена да се решимо? Смем да јамчим да су моје наде потпуно основане *(Присѓиуиѓи ѓринцези, ѓољуби је у руку и доведе ѓред кнеза.)* Је л' те, Маргарита, шта ви велите на ову моју молбу?

Херцег

(Прошаѓиуиѓа ѓледајући Кнеза, који је разѓораченим очима ѓринцезу и Аршѓенбургѓа ѓосмаѓрао.)

Маргарита? Он је назива Маргарита! То је непојмљиво!

Принцеца

(*Сћидљиво и лагано, кријући лице лејезом.*) А зар ја смем да се противим? Никаква жртва није за ме велика коју мој отац од мене жели!

Артенбург

(*Сћирасно пољуби руку принцезину.*)

Моја је Маргарита пресудила. Ја молим Вашу Светлост и мога оца за благослов!

Херцег

(*Пољуби срдачно принцезу у чело.*)

Нека ово разуме ко хоће, али ја баш не разумем!

Кнез

(*Погледа чудновито Валдхајма, зајим зајрли Аршенбургџа, ња после Херцеџа.*)

Принцеца

(*Погледа у Перџена и Грофицу, ња се весело насмеја. Зајим при-
сћујући грофици и полако џовори.*)

Стрпи се мало, Марго. Ти ћеш примити заслужену награду, јер си твоју улогу славно одиграла. (*Присћујући оцу и Херцеџу весело.*) Морам да растумачим загонетку која се је овако срећно разрешила. Ја сам из несташлука /била/¹⁸⁸ променила улоге с мојом пријатељицом грофицом. Хтела сам из прикрајка да посматрам Његово Височанство принца. (*Поклони му се.*) Али је и Његово Височанство то /исто/¹⁸⁹ учинило. Наравно, ја не знам из каквих побуда иако, узгред буди речено, налазим да то није било баш тако учтиво¹⁹⁰. Уосталом, ја ћу доцније још коју реч о томе проговорити. После

¹⁸⁸ Умејнујито изнад.

¹⁸⁹ Умејнујито изнад.

¹⁹⁰ Инверзија. [... да то није баш тако учтиво било]

свега тога наступило је то да сам ја држала за немогућно – г. Перген ће ми опростити – да се жељи мога оца одазовем.

Артенбург

(Поклони се грофици.)

А ја молим милостиву грофицу за извињење, јер и ја нисам могао да се одазовем жељи мога оца.

Херцег

(Кнезу)

А шта ћемо ми да радимо, стари пријатељу?

Кнез

(Слеже раменима.)

Да слегнемо раменима, да ћутимо и да се слатко насмејемо!

(Смеју се сви.)

Принцеза

(Наслони се на руку свога оца.)

Али како је ова наша промена улога овако срећним свршетком крунисана, ми треба још нечега да се сетимо. Господин Перген, или боље, барон Артенбург и моја мила и драга Марго имају великих заслуга што је пети чин ове комедије овако весело испао¹⁹¹. Док смо ми маневрисали и околишали, г. Перген и моја добра Марго нису имали друга посла, но су се прилично јако једно у друго заљубили.

Грофица

(Стидљиво и пребацујући.)

О, Светлости! *(Перген се сасвим сакрије за прозор.)*

Принцеза

Пусти ме, Марго, сад је време да се права истина на среду изнесе! Молим дакле мога драгог оца да у грофа Валдхајма запроси руку

¹⁹¹ великих заслуга [за весели пети чин ове комедије]

његове ћерке за барона Артенбурга. Ја ћу двогубо срећна бити ако ме моја врсна пријатељица отпрати у моје ново отачаство.

Кнез

(Смеје се.)

Ха-ха-ха! Мали Бог љубави, који иначе многе несреће по свету ради, овде је својим стрелицама права срца погодио. Је л' те, Валдхајме, да нећете мени и мојој кћерки корпу дати?

Херцег

И ја се придружујем и молим за руку ваше ћерке за мога првог ађутанта барона Артенбург-Пергена.

(Валдхајм, у њрви мах збуњен и немиран, дубоко се њоклони Кнезу и Херцењу. Принц весело ѡрисѡуји Пергену, а Принцеза Маргарити, жрле се.)

Херцег

(Смеје се.)

Сад би још требало да имамо музику и кадрил је готов! *(Луја у руке и командује.)* Chassez croisse's!

Кнез

(Понавља весело команду.)

Chassez croisse's!

(У ѡо доба музика најољу засвира кадрил. Улази ујравийшељ Шѡолијен у фраку са два жрдна букеѡа и ѡредаје један Принцези, а дружи Маргарити, клањајући се.)

Принц, Херцег и Кнез

(Пљескају рукама.)

Браво! Браво!

Завеса пада.

КРИТИЧКЕ НАПОМЕНЕ

ПОСЕБНЕ НАПОМЕНЕ

Основни извор за утврђивање критичког издања текста комедије *Мило за драžo* јесте аутограф. Аутограф има 164 листа (42 дволита) и писан је црним мастилом на обичном папиру великих квадратних линија димензија 38 x 24 cm. Нема списка лица. Писано је на десном ступцу, а на левом су ознаке чинова, такође и исправке. Дидаскалични текст је подвучен и стављен у заграду изузев уводних сценских напомена (сценографских дидаскалија). На првој страни, на левом ступцу написан је наслов, а испод је Брзаков потпис. Измене су вршене графитном оловком.

Појаве нису доследно обележене. Улазак споредних ликова, особља двора, послуге, није обележен. Стога су овде унете те нове појаве и стављене у приређивачеву заграду. Имена ликова пише изван дидаскалија у случајевима када се описује радња лика. У овом издању име лика је стављено у заграду дидаскалија и дописано изнад реплике. Прецртавања су увек обележена једном косом линијом и тачкама на крајевима, а само у пар случајева двома збијеним линијама. Нема потврде да је Брзак прецртао завршну појаву (промена другог чина), премда су и овде вршене ситније исправке ауторовом руком.

Правопис је осавремењен само у оним случајевима који не задиру у стилску раван дела. Присвојни придев именице Бог пише у облику *божје*, прецртавајући вокал и, што је овде задржано. Титуле кнез, принц, принцеза, као и етикецију екселенција, светлост, доследно обележава великим почетним словом, те је као стилска одлика остављено у издању. Неуједначено је писан глас х. У овом издању у репликама је изостанак обележен апострофом, а у дидаскалијама је додат. Испред везника *да* често ставља зарез. Намерне и последичне реченице одваја запетом, нпр. *Како бих се смела усудићии, да њако иићо урадим*. Води рачуна о једначењу сугласника, па пише: *ћрећићосћављам, ћрећиходно, сћранћућићца* итд. Има случајева где се доследно врши једначење сугласника по звучности испред сугласника *д*. Апозицију не одваја редовно запетама. Иза модалних речи не пише запету, што је овде такође исправљено. Преламање речи на крају реда обележава запетом. Црту користи да обележи закључни однос унутар сложене реченице, затим, паузе/застајкивање и прекидање говора лика. Црта је задржана у случајевима кад има семантичко интонациону вредност (прекид говора, посебно истицање). У појединим деловима текста застајкивање у говору Брзак обележава тачкама (четири до пет), па су овде у тим случајевима употребљене три тачке. Присутне су поједине грешке у писању негације (*не сме*), облика речи (*фијоку*). Ијекавски облик именице *љњев*, преправљан је у екавски гнев, што је такође задржано. Неправилна употреба инструменталног предлога *с(а)*, нпр. *Пође њо соби са обореном љлавом*, исправљена је само у дидаскалијама. Показне

придевске заменице пише у облику *оваким*, *ѿаке* без апострофа, што је такође исправљено. Прилог овамо редовно је писан *амо*, што је овде обележено апострофом. Неретко је изостављен глас *х* (*ода*, *мане*), као и средишњи глас (*дошануѿи*, *хајдмо*, *ѿокашѿо*) и завршни глас (*је л*), што је у тексту реплика обележено апострофом. Исправљене су и ретке нехотичне грешке у писању, као што је изостављање појединих гласова на крају речи (*нека ме ѿриѿисне својим рушевинам*) или у писању имена (*докѿор*, *херцеѿа*, *херцоѿа*).

Није се задирало у исправљање облика именица градова. Тако Регензбург, град у Баварској у рукопису има алтерације Регенберг, Ребенбург, Ребенберг. Такође, доследено пише Бергенау, очито мислећи на Берген, град у Норвешкој. Ове грешке, које се тичу незнања аутора, нису исправљане.

У фусноте су стављене само Брзакове интервенције, а друге, као што је случај са прецртаним завршетком другог чина, остављене су у основном тексту и стављене у угласту заграду. С обзиром на ауторитет писаца у другој половини 19. века и на то да штриховања драма нису могла бити вршена без знања аутора, могло би се и у тим случајевима, кад се мешала туђа рука, рећи да је реч о пасивној ауторизацији. Међутим, Брзак је у једном полемичком одговору у *Одјеку* (*Мало објашњења*) скренуо пажњу да је прихватио поједине интервенције редитеља, али да се с њима није сложио. Зато је овде дата предност тексту на који је рачунао писац/аутор. Уколико би се заузео само естетски критеријум, могла су та штриховања бити усво-

јена у овом издању, те би комедија *Мило за драго* добила на уметничком квалитету. Из истог разлога се није пошло ни од књижевно-историјског критеријума (усвајање штриховане верзије имало би као оправдање једино то да је тај облик/верзију публика упознала).

ИЗВОРИ

Рукописи драма *Три свейла дана*, *Мика йракићиканѝ*, *Мило за драго* и *Олуја* чувају се у Архиву Народног позоришта, а драма *Жрѝва* налази се у Рукописном одељењу Матице српске.

Репертоари Народног позоришта Саве Цветковића, Живојина Петровића и Петра Волка разилазе се у појединим датумима извођења и у попису редитеља Брзакових драма. Предност је дата *Рейерѝоару* Саве Цветковића, јер се потврдио као најпозданији.

Рукоѝисни:

Мило за драго, Архив Народног позоришта, Београд, инв. бр. 139

Подаци о извођењима

Мило за драго, комедија у пет чинова.

Редитељ: Тоша Јовановић

Премијера: 4. 4. 1891. Репризе: 8. 1. 1900; 13. 1. 1900.

ПОПИС ИЛУСТРАЦИЈА

Фотографија Драгомира Брзака.

Факсимил странице рукописа *Мило за драго*.

Факсимил Брзаковог одговора на нападе у *Одјеку*.

РЕЧНИК

(мање познате речи, наслови дела,
страни облици речи, фразеологизми, имена)

антипилин – средство против грознице, ватре

акростихон – акростих – песма код које почетна или крајња слова стихова дају неко име

Андромеда – *Андромаха* – мит. Жена највећег тројанског јунака Хектора

антани (фр. entendre) – слога, споразум, савез

алијанције (фр. alliance) – спајање, удружење, савез

апелујем (фр. appel) – позив, позивање

банда – путујуће друштво свирача

Бергенау – Берген – други по величини и значају град у Норвешкој

Берминген – Бирмингем – град у Енглеској

гојски алманах – Алманах Гота – излазио од 1763. на француском и немачком језику, доносио генеалогичке владарских и кнежевских породица.

дивана (турц.) – просторија на спрату намењена састанцима, договору, пушењу

идама – део хаљине, мали џеп

инфлуенца (лат.) – заразна болест, грип

индискреција (лат.) – сувише радознао, сувише слободан према некоме

Хохенбурџ – мали град у Баварској

камердинер (нем. kammerdiener) – собар у отменим кућама
камилниџеј – врста чаја

кадрил (фр. quadrille) – познати француски плес с четири играча

Миноџавр – Минотаур – мит. Чудовиште, пола човек, а пола бик

набренована – навијена (коса)

Оракул (лат. Oraculum) – пророчиште код старих Грка

обрицајџи – обећавати

џроменаде (фр. promenade) – шеталиште, шетња

Перзеј – Персеј – мит. Син Јупитера и Данаје, аргивски херој

реџименџа – пук војске

Реџенберџ, Ребенбурџ – Регензбург – град у Баварској, на Дунаву

фуџа – бежање, бекство

Фридрих велики – Фридрих II од Пруске (1712–1786)

Хенрих III – енглески краљ (1207–1272)

Бизмарк – Ото фон Бизмарк, први канцелар немачког царства
(1815–1898)

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије

821.163.41–2

БРЗАК, Драгомир, 1851–1904

Мило за драго : комедија у пет чинова / Драгомир Брзак ;
приредио Александар Пејчић. – Београд : Музеј позоришне
уметности Србије, 2014 (Београд : Службени гласник). –
160 стр. : илустр. ; 15 см. – (Библиотека Драмска баштина ;
коло 14, књ. 3)

Ауторова слика. – Тираж 300. – О издању Брзакових драма:
стр. 8. – Уводне напомене: стр. 9–11. – Критичке напомене:
стр. 152–155. – Речник : (мање познате речи, наслови дела,
страни облици речи, фразеологизми): стр. 158–159. – Извори:
стр. 156.

ISBN 978–86–80629–73–5

1. Пејчић, Александар [приређивач, сакупљач], 1976–

COBISS.SR-ID 209090572